

Valsts pētījumu programmas
**"Letonika latviskas un eiropēiskas
sabiedrības attīstībai"**
zinātniskās un sociālās ietekmes
izvērtēšanas starppārskats
(īstenošanas periods 20.12.2021.-19.12.2024.)

Rīga, 2025

Saturs

Valsts pētījumu programmas “Letonika latviskas un eiropeiskas sabiedrības attīstībai” regulējums.....	3
Programmas mērķi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti	3
Konkursa norise	6
Programmas īstenošana un uzraudzība.....	6
Projekts “Mūsdienu latviešu valodas izpēte un valodas tehnoloģiju attīstība”	9
Projekta pamatinformācija	9
Informācija par projekta finansējuma izlietojumu	10
Zinātniskā izcilība un galvenie zinātniskie sasniegumi.....	10
Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studējošo iesaiste zinātniskajā darbībā	10
Sociāli ekonomiskā ietekme	10
Komunikāciju aktivitātes	11
Ekspertu vērtējums.....	11
Projekta zinātniskie rezultāti	12
Projekts “Daudzfunkcionāla lībiešu valodas vārdnīca”	17
Projekta pamatinformācija	17
Informācija par projekta finansējuma izlietojumu	18
Zinātniskā izcilība un galvenie zinātniskie sasniegumi.....	18
Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studējošo iesaiste zinātniskajā darbībā	18
Sociāli ekonomiskā ietekme	18
Komunikāciju aktivitātes	19
Ekspertu vērtējums.....	19
Projekta zinātniskie rezultāti	19
Projekts “Latviešu valodas daudzveidība laikā un telpā”	22
Projekta pamatinformācija	22
Informācija par projekta finansējuma izlietojumu	23
Zinātniskā izcilība un galvenie zinātniskie sasniegumi.....	23
Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studējošo iesaiste zinātniskajā darbībā	23
Sociāli ekonomiskā ietekme	24
Komunikāciju aktivitātes	25
Ekspertu vērtējums.....	25
Projekta zinātniskie rezultāti	26
Secinājumi	29

Valsts pētījumu programmas “Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai” regulējums

[Zinātniskās darbības likums](#) (pieņemts 2005. gada 14. aprīlī);

[2018. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 560 "Valsts pētījumu programmu īstenošanas kārtība"](#) (turpmāk - MK noteikumi)

[2021. gada 7. jūlija Ministru kabineta rīkojums Nr. 475 "Par valsts pētījumu programmu "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai"](#) (turpmāk – MK rīkojums)

[Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" nolikums](#) (apstiprināts 2021. gada 23. augustā, grozīts 2021. gada 4. oktobrī, turpmāk – nolikums)

Programmas mērķi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti

Programmas virsmērķis ir Latvijā veidot iekļaujošu latvisku un eiropisku zināšanu sabiedrību, kuras pamats ir demokrātiskās vērtības, latviešu valoda un kultūra.

Programmas mērķis ir radīt jaunas zināšanas un risinājumus, lai sekmētu ilgtspējīgu Latvijas sabiedrības un valsts attīstību. Tas ietver valodas, vēstures, kultūras, latviešu un mazākumtautību identitātes pētniecību, izglītības transformācijas iespēju izpēti, kā arī nepieciešamā cilvēkkapitāla paplašināšanu.

Programmas uzdevumi:

1. Latvijas vēsture, latviešu un mazākumtautību identitāte:

- uzdevuma priekšmets ir Latvijas vēstures izpēte un zināšanu iegūšana latviešu, tai skaitā diasporas, un mazākumtautību identitātes konceptuālā ietvara aktualizēšanai. Šis uzdevums iekļauj šādus izpētes virzienus: (a) dažādu identitātes un kolektīvās piederības formu (piemēram, latviskā, valstiskā, demokrātiskā, lokālā, eiropiskā, kultūras) vēsturiska izpēte un to savstarpējās mijiedarbības analīze; (b) Latvijas un latviešu vēstures izpēte; ideju, reliģiskās, filozofiskās un tiesiskās domas, kā arī ideoloģiju vēstures izpēte Eiropas vēstures un kultūrtelpas kontekstā; (c) Latvijas vēstures un kultūras mantojuma, tai skaitā nemateriālā kultūras mantojuma, arheoloģijas (senvēstures), tradicionālās kultūras (folkloras) un etnoloģijas izpēte vēsturiskajā un mūsdienu aspektā;
- uzdevuma priekšmets ir Nacionālās pretestības vēstures (1940.–1991.), tai skaitā bruņotās un nevardarbīgās pretošanās, Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) nodarīto zaudējumu, Trešās Atmodas tautas kustības un Latvijas neatkarības, demokrātiskās valsts iekārtas un Latvijas Republikas Satversmes atjaunošanas izpēte valstiskās nepārtrauktības kontekstā, nostiprinot to kolektīvajā atmiņā un valsts stratēģiskajā komunikācijā;

2. Izglītības transformācija. Šī uzdevuma priekšmets ir kombinētās mācīšanās modeļu izpēte inovatīvu risinājumu izstrāde mācīšanās procesa digitālajai transformācijai, balstoties pašreizējā labajā praksē. Šis uzdevums iekļauj šādus izpētes virzienus: (a) inovatīvi pētniecībā balstītas un iekļaujošas izglītības risinājumi, tai skaitā tiem atbilstošas didaktikas un metodikas izstrāde visās izglītības pakāpēs (prioritāri zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātnes un matemātikas (STEM) jomā 1.–6. klasē, vēsturē 10.–12. klasē) un to izmēģināšana skolu praksē; (b) mūsdienās un nākotnē nepieciešamās kompetences un to attīstībai atbilstošie izglītības modeļi, mācību programmas un mācību līdzekļi; (c) cilvēkorientēta mācīšanās un zināšanu sabiedrība; (d) izglītības digitālās pārveides iespējas un riski; (e) izglītības cilvēkresursi un prasības profesionālajai pilnveidei, tostarp personalizēti profesionālās pilnveides risinājumi, kā arī ieteikumi izglītības rīcībpolitikas veidotājiem.

3. **Demogrāfija un migrācija.** Šī uzdevuma priekšmets ir mūsdienu demogrāfijas un migrācijas procesu izpēte. Šis uzdevums iekļauj šādus izpētes virzienus: (a) mūsdienu demogrāfijas un migrācijas procesu analīze un to lokālie un starptautiskie tiesiskie aspekti, efektīva vadība; (b) reemigrācijas stimulēšana, talantīgu speciālistu migrācijas jautājumi, tostarp intelektuālā darbaspēka aizplūšana, ieplūšana, noturēšana, kā arī diasporas sadarbības tīklu stiprināšana, tai skaitā kultūras, zinātnes, augsto tehnoloģiju un radošo industriju sfērā; (c) jaunatbraucēju integrācija un iekļaujoša sabiedrība.
4. **Inovātīva un iekļaujoša pārvaldība.** Šī uzdevuma priekšmeti ir demokrātijas apdraudējumi un valsts noturība. Šis uzdevums iekļauj šādus izpētes virzienus: (a) risinājumi sabiedrības līdzdalības veicināšanai demokrātijas procesos, tai skaitā vēlēšanās un inovatīvās līdzdalības formās nacionālā un vietējā līmenī (piemēram, līdzdalības budžetēšana, elektroniskās petīcijas, pašvaldību referendumi); (b) sabiedrības iesaiste politikas veidošanā un īstenošanā, noturība pret dažādu veidu apdraudējumiem; (c) uzticēšanās institūcijām; (d) stratēģiskās komunikācijas loma pārvaldībā.
5. **Latviešu valodas attīstība 21. gadsimtā un tās valstiskā loma:**
  - uzdevuma priekšmets ir mūsdienu latviešu valodas attīstības un lietojuma izpēte. Šis uzdevums iekļauj mūsdienu latviešu valodas pētniecību ar statistiskās, vizualizācijas un korpuslingvistikas metodēm, kā arī jaunu lingvistikas metožu un teoriju lietojumu (piemēram, lietišķā valodniecība, kognitīvā lingvistika, eksperimentālā valodniecība, leksiski funkcionālā gramatika) un jaunu terminu izstrādi latviešu valodniecībā šādos izpētes virzienos: (a) latviešu literārās valodas attīstības tendences, pētījumi par valodas ideoloģiju un valodas standartizāciju; (b) Latvijas iedzīvotāju lingvistisko ieradumu, attieksmju un pārlicību monitorings dažādās saziņas situācijās, balstoties uz modernām sociolingvistiskām teorijām un metodēm, mūsdienīgiem un neformāliem avotiem (sociālajiem medijiem, sarunvalodu un citiem avotiem); (c) bērnu valodas apguve, bērnu un jauniešu valodas prasme un lietojums izglītības iestādēs un diasporā; (d) virtuālā saziņa un latviešu valodas lietojums sociālajos medijos; (e) latviešu valodas leksikas semantiskie un gramatiskie aspekti; (f) latviešu valodas terminoloģijas zinātnisko principu un praktiskās terminrades kā zinātniskās darbības daļas attīstība;
  - uzdevuma priekšmets ir mūsdienu latviešu valodas sistēmas izpēte valodas statisko un dinamisko norišu kopsakarībā un valodas tehnoloģiju attīstība. Šis uzdevums iekļauj jaunu lingvistikas virzienu attīstību ar statistiskās, vizualizācijas un korpuslingvistikas metodēm šādos izpētes virzienos: (a) digitālās infrastruktūras attīstīšana valodas pētniecībai: latviešu valodas leksisko, fonētisko un akustisko resursu izveide digitālā, mašīnlasāmā tiešsaistes datu formā, tai skaitā transkribētu runas korpusu izstrāde, nodrošinot to integrāciju Eiropas valodas resursu repozitorijos; (b) latviešu valodas skaņu sistēmas akustiskie un auditīvie (uztveres) pētījumi; (c) latviešu valodas gramatikas vienību un to variantu semantiski pragmatiski pētījumi; (d) latviešu nedzirdīgo zīmju valodas pētniecība; (e) runas atpazīšanas un balss sintēzes tehnoloģijas; (f) valodas tehnoloģiju risinājumi cilvēkiem ar īpašām vajadzībām (piemēram, automātiskā subtitrēšana, balss komandas).
6. **Latvijas lingvistiskā daudzveidība:**
  - uzdevuma priekšmets ir Latvijas lingvistiskās vides reģionālās un vēsturiskās savpatības attīstība. Šis uzdevums iekļauj mūsdienu latviešu valodas pētniecību ar statistiskās, vizualizācijas un korpuslingvistikas metodēm, kā arī jaunu lingvistikas virzienu attīstību šādos izpētes virzienos: (a) pētījumi tulkojumzinātnes, kontaktlingvistikas un areālās valodniecības jomā, latviešu valodas konkurētspēja kontaktvalodu situācijā, Eiropas un pasaules daudzvalodu konteksts; (b) latviešu valodas dialektu pētniecība, it īpaši izlokšņu leksikas un gramatikas izpēte, kā arī sociolingvistisks skatījums uz mūsdienu izloksnēm, to dzīvotspēju un transformāciju ekstralingvistisko faktoru ietekmē, balstoties uz lauka pētījumiem un izlokšņu materiālu digitālās krātuves zinātnisko aprakstu; e-rīku un digitālo leksikogrāfisko avotu izstrāde: latviešu valodas dialektu atlanta, izlokšņu vārdnīcu izstrādes un latgaliešu rakstu

valodas pareizrakstības rīka lingvistiskās daļas turpinājums, lai veidotu pamatu izlokšņu aprakstu iekļaušanai Eiropas valodu atlantā un Latvijas izlokšņu un dialektu digitālās kartes izstrādei; (c) vietvārdu sistēmas un vietējā lietojuma tradīcijas novados, Latvijas lingvistisko un vēsturisko vietvārdu datubāzes pilnveide; (d) Latviešu valodas vēsturiskās vārdnīcas un Latviešu valodas seno tekstu korpusa modernizācija un papildinājumi; (e) latgaliešu rakstu valodas vēstures un mūsdienu situācijas izpēte, Mūsdienu latgaliešu rakstu valodas korpusa (MuLA) pilnveide, valodas tehnoloģiju attīstība latgaliešu rakstu valodai;

- uzdevuma priekšmets ir lībiešu valodas attīstība, valodas apguve, pētnieku sadarbība un ataudze. Šis uzdevums iekļauj šādas izpētes virzienus: (a) lībiešu valodas pētnieciskā bāze un digitalizācija – izveidot plaša lietojuma mūsdienu lībiešu leksikogrāfijas avotu, kā arī nodrošināt lībiešu valodas korpusa un citu datubāžu papildināšanu valodas lietojuma un apguves iespēju nodrošināšanas nolūkā; (b) lībiešu valodas pratēju (valodas ekspertu) iesaistes programma, kuras ietvaros lībiešu valodas pratēji nodrošina pētniecisko un konsultatīvo atbalstu, valodas vides uzturēšanu, lībiešu valodas pieejamību un valodas prasmes saglabāšanos un pilnveidi.

Programmas kopīgie (horizontālie) uzdevumi:

- veidot un attīstīt starpdisciplināras un iekļaujošas starptautiski konkurētspējīgas zinātnieku grupas, kas zinātniskajā darbībā izmanto pētniecības metodes un tehnoloģijas, kas ir atzītas pasaules zinātnieku vidū;
- nodrošināt pētniecības procesa un pētījuma rezultātu ietekmi uz dažādām mērķa grupām: pētniecības kopienu, visu līmeņu izglītojamiem izglītības procesā, nozaru politikas veidotājiem un ieviesējiem, projekta mērķim piekritīgām tautsaimniecības nozarēm, sabiedrību kopumā
- attīstīt inovatīvus risinājumus un veicināt to plašāku izmantošanu;
- nodrošināt publisku pieejamību pētniecības rezultātiem, tai skaitā nodrošinot bezmaksas piekļuvi zinātniskajām publikācijām un deponējot jauniegūtos pētniecības datus pētniecības datu repozitorijos atbilstoši FAIR (*findable, accessible, interoperable, reusable*) principiem – atrodami, pieejami, sadarbspējīgi un atkārtoti lietojami;
- nodrošināt projektā radīto zināšanu pārnesi, iesaistot sabiedrību un veicinot tās izpratni par pētniecības lomu un devumu sabiedrībai nozīmīgu jautājumu risināšanā, tai skaitā sagatavojot informatīvus populārzinātniskus rakstus par veiktajiem pētījumiem, to rezultātiem un sabiedrības ieguvumiem;
- apzināt iepriekšējos, citu institūciju un citu valstu pētījumus, instrumentus un datubāzes.

Programmas īstenošanas laikā sasniedzamie rezultāti:

- izstrādāti vai pielāgoti inovatīvi, galalietotāju mērķa grupu vajadzībām atbilstoši rīki un risinājumi;
- veicinātas izmaiņas rīcībpolitikā;
- izveidoti starpdisciplināri un transdisciplināri (ar partneriem ārpus akadēmiskās vides) konsorģiji, iesaiste starptautiskās sadarbības tīklos un konsorģijos, projektu pieteikumi Eiropas Savienības un citās starptautiskās programmās;
- attīstīts cilvēkkapitāls, iesaistot pētniecībā jaunos un diasporas zinātniekus, nodrošinot prakses un darba iespējas studējošajiem un zinātniskā doktora grāda pretendentiem, kā arī attīstot ar programmu saistītus maģistrantūras un doktorantūras studiju modeļus;
- zinātniskās monogrāfijas un oriģināli zinātniskie raksti *Web of Science* vai SCOPUS (A vai B) datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos;

- informatīvi populārzinātniski raksti par dažādām auditorijām veiktajiem pētījumiem, to rezultātiem un sabiedrības ieguvumiem.

Konkursa norise

Programmas konkursa pirmā kārtā tika izsludināta 2021. gada 25. augustā, ar projektu pieteikumu iesniegšanas termiņu līdz 2021. gada 4. oktobrim. Konkursā kopā visiem sešiem uzdevumiem tika iesniegti 17 projektu pieteikumi. Latvijas Zinātnes padome (LZP) nodrošināja iesniegto projektu pieteikumu ārvalstu zinātnisko ekspertīzi, katram projekta pieteikumam piesaistot no diviem līdz trim neatkarīgiem ārvalstu zinātniskajiem ekspertiem. Ja kādā no MK rīkojuma noteiktajiem uzdevumiem tika iesniegts vairāk nekā viens projektu pieteikums, tad šī uzdevuma projektu konsolidētā vērtējuma veidošanai tika organizēta ekspertu paneldiskusija, lai nodrošinātu pēc iespējas izsvērtāku un pamatotāku projektu pieteikumu vērtējumu.

Pamatojoties uz Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtību, konkursa nolikumu un zinātniskās ekspertīzes rezultātiem, programmas īstenošanas un uzraudzības komisija 2021. gada 7. - 8. decembrī pieņēma lēmumu par **astoņu projektu pieteikumu finansēšanu**. Rezultātā tika finansēti projektu pieteikumi visos MK rīkojuma noteiktajos uzdevumos, izņemot 5. uzdevuma pirmo daļu: uzdevuma priekšmets ir mūsdienu latviešu valodas attīstības un lietojuma izpēte. Šis uzdevums iekļauj mūsdienu latviešu valodas pētniecību ar statistiskās, vizualizācijas un korpuslingvistikas metodēm, kā arī jaunu lingvistikas metožu un teoriju lietojumu (piemēram, lietišķā valodniecība, kognitīvā lingvistika, eksperimentālā valodniecība, leksiski funkcionālā gramatika) un jaunu terminu izstrādi latviešu valodniecībā šādos izpētes virzienos: (a) latviešu literārās valodas attīstības tendences, pētījumi par valodas ideoloģiju un valodas standartizāciju; (b) Latvijas iedzīvotāju lingvistisko ieradumu, attieksmju un pārlicību monitorings dažādās saziņas situācijās, balstoties uz modernām sociolingvistiskām teorijām un metodēm, mūsdienīgiem un neformāliem avotiem (sociālajiem medijiem, sarunvalodu un citiem avotiem); (c) bērnu valodas apguve, bērnu un jauniešu valodas prasme un lietojums izglītības iestādēs un diasporā; (d) virtuālā saziņa un latviešu valodas lietojums sociālajos medijos; (e) latviešu valodas leksikas semantiskie un gramatiskie aspekti; (f) latviešu valodas terminoloģijas zinātnisko principu un praktiskās terminrades kā zinātniskās darbības daļas attīstība.

Programmas īstenošana un uzraudzība

Programma tika finansēta no Izglītības un zinātnes ministrijas valsts budžeta programmas 05.00.00 "Zinātne" apakšprogrammas 05.12.00 "Valsts pētījumu programmas" līdzekļiem. Viena projekta īstenošanas laiks bija 36 mēneši (laika posmā no 2021. līdz 2024. gadam). Programmas kopējais finansējums bija **6 200 000 eiro**. Saskaņā 2021. gada 7. jūlija Ministru kabineta rīkojumu Nr. 457, **Izglītības un zinātnes ministrija** (IZM) tika noteikta par atbildīgo institūciju programmas īstenošanā. Tika izveidota VPP-LETONIKA Stratēģiskās vadības padome, kuras sastāvā ir pārstāvji no IZM, Eiropas Parlamenta, Valsts prezidenta kancelejas, Valsts kancelejas, Ārlietu ministrijas, Kultūras ministrijas, Tieslietu ministrijas, NATO Stratēģiskās komunikācijas ekselesnces centra, SIA "Tilde", Latvijas Jauno zinātnieku apvienības un Latvijas cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācijas "SUSTENTO", kā arī diasporas zinātnieki no Kristiana Albrehta universitātes Ķīlē (Christian-Albrechts-Universität zu Kiel) un Londonas Universitātes koledžas (University College London). Programmas **Stratēģiskās vadības padome** sniedza konsultatīvu atbalstu programmas izstrādes un īstenošanas laikā, un arī pēc programmas noslēguma.

Programmas īstenošanas un uzraudzības komisija (turpmāk – komisija), kuras sastāvā bija astoņi balsstiesīgi komisijas locekļi (trīs Izglītības un zinātnes ministrijas deleģēti pārstāvji, viens Ārlietu ministrijas deleģēts pārstāvis, viens Kultūras ministrijas deleģēts pārstāvis, viens Tieslietu ministrijas deleģēts pārstāvis, viens Valsts kancelejas deleģēts pārstāvis, viens Valsts valodas centra deleģēts pārstāvis) un viens komisijas eksperts bez balsstiesībām (Latvijas Zinātnes padomes deleģēts

pārstāvis), regulāri sekoja projektu izpildes progresam. **Latvijas Zinātnes padome** projektu īstenošanas uzraudzību veica trīs virzienos – vidusposmu un noslēguma pārskatu zinātniskā ekspertīze, projekta zinātnisko rezultātu izpildes uzraudzība un finansējuma izlietojuma efektivitātes uzraudzība. Projekta zinātnisko rezultātu izpildes uzraudzības ietvaros LZP izvērtēja sākotnēji paredzēto nodevumu sasniegšanas progresu, pārbaudot sasniegto rezultātu atbilstību iecerētajam projekta vidusposmā un noslēgumā. Finansējuma izlietojuma efektivitātes uzraudzības ietvaros LZP pārbaudīja projekta izdevumus, ņemot vērā projekta finanšu pārskatā norādītos datus un iesniegtos izdevumus pamatojošos dokumentus.

Visi programmā finansētie projekti īstenoti, sākot ar 2021. gada 20. decembri, un to īstenošana tika plānota līdz 2024. gada 19. decembrim. Pēc projektu 12 mēnešu īstenošanas to īstenošanai iesniedza vidusposma pārskatu, kam tika veikta zinātniskā izvērtēšana. Ārvalstu eksperti izvērtēja katra projekta zinātnisko devumu, sasniegto un potenciālo projekta ietekmi un tā īstenošanu. Visu astoņu projektu gadījumā eksperti konsolidētajā vērtējumā rekomendēja **“Turpināt projektu”**.

Konkursa vidusposma zinātniskā un sociālā ietekme ir aprakstīta ziņojumā [Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai vidusposma zinātniskās un sociālās ietekmes izvērtēšanas pārskats"](#).

Trīs projektu pieteikumu:

- **“Mūsdienu latviešu valodas izpēte un valodas tehnoloģiju attīstība”** (VPP-LETONIKA-2021/1-0006)
- **“Daudzfunkcionāla lībiešu valodas vārdnīca”** (VPP-LETONIKA-2021/2-0002)
- **“Latviešu valodas daudzveidība laikā un telpā”** (VPP-LETONIKA-2021/4-0003)

Īstenošana ir noslēgusies saskaņā ar līgumā noteikto termiņu – **2024. gada 19. decembrī**.

Šo projektu īstenošanās noslēgumā tika iesniegti gala zinātniskie pārskati. Eksperti, vērtējot projektu noslēguma pārskatus un sagatavotos nodevumus, konsolidētajā zinātniskajā vērtējumā sniedza novērtējumu **“Mērķis ir sasniegts”**. Ekspertu atziņas un vērtējumi par projekta īstenošanu iekļauti šī pārskata nodaļā **“Ekspertu vērtējums un ieteikumi izpildītājiem”**.

Savukārt piecu pārējo projektu īstenošanai par astoņiem līdz 12 mēnešiem ir pagarinājuši projektu īstenošanas laiku rezultātu nostiprināšanai:

- **“Inovatīvi risinājumi kombinētās mācīšanās ieviešanai mācību procesa digitālās transformācijas kontekstā”** (Nr. VPP-LETONIKA-2021/1-0010) īstenošanas beigu termiņš pagarināts līdz 2025. gada 31. augustam
- **“Neatkarības arheoloģija: jaunas pieejas Nacionālajai pretestības vēsturei Latvijā”** (VPP-LETONIKA-2021/2-0003) īstenošanas beigu termiņš pagarināts līdz 2025. gada 19. decembrim.
- **“Jauni risinājumi demogrāfijas un migrācijas procesu izpētē latviskas un eiropiskas zināšanu sabiedrības attīstībai”** (VPP-LETONIKA-2021/4-0002) īstenošanas beigu termiņš pagarināts līdz 2025. gada 31. oktobrim.
- **“Inovatīva un iekļaujoša pārvaldība sabiedrības iesaistes, uzticības, komunikācijas veicināšanai īstenošanas laika pagarināšanu”** (VPP-LETONIKA-2021/3-0004) īstenošanas beigu termiņš pagarināts līdz 2025. gada 19. decembrim.
- **“Identitāšu ainavas: vēsture, kultūra un vide”** (VPP-LETONIKA-2021/1-0008) īstenošanas beigu termiņš pagarināts līdz 2025. gada 19. decembrim.

Katra no īstenotajiem projekta zinātniskā devuma un sociālās ietekmes apraksts ir sagatavots atbilstoši šādai struktūrai:

- Pamatinformācija par projektu (nosaukums angļiski, projektam piešķirtais finansējums, projekta iesniedzējs, projekta sadarbības partneri (ja tādi ir), pamata un papildu zinātnes nozares, prioritārie virzieni zinātnē, Viedās specializācijas (RIS3) jomas, projekta mērķis, projekta tematiskais uzdevums, projekta kopsavilkums, atslēgas vārdi);
- informācija par projekta finansējuma izlietojumu;
- zinātniskie rezultāti;
- zinātniskā izcilība un galvenie zinātniskie sasniegumi;
- zinātniskās kapacitātes pieaugums un studējošo iesaiste zinātniskajā darbībā
- sociāli ekonomiskā ietekme;
- komunikāciju aktivitātes;
- ekspertu vērtējums;
- sasniegto projekta rezultātu saraksts.

Projekts “Mūsdienu latviešu valodas izpēte un valodas tehnoloģiju attīstība”

Projekta pamatinformācija

Projekta numurs: VPP-LETONIKA-2021/1-0006

Project title: *Research on Modern Latvian Language and Development of Language Technology*

Piešķirtais finansējums: 1 068 000 eiro

Projekta iesniedzējs: Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts (LU MII)

Sadarbības partneri:

- Latvijas Universitāte (LU)
- Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts (LULFMI)
- Liepājas Universitāte (LiepU)

Projekta vadītāja: Dr. Ilze Auziņa

Zinātnes nozares:

- Valodniecība un literatūrzinātne (primārā nozare)
- Datorzinātne un informātika (papildus nozare)

Prioritārie virzieni zinātnē: Demogrāfija, sports, atvērta un iekļaujoša sabiedrība, labklājība un sociālā drošumspēja; Latvijas valstiskums, valoda un vērtības, kultūra un māksla; Zināšanu kultūra un inovācijas ekonomiskajai ilgtspējai.

Viedās specializācijas (RIS3) jomas: Informācijas un Komunikāciju tehnoloģijas; Sociālo un humanitāro zinātņu nozares ar horizontālu ietekmi RIS3.

Projekta mērķis: Projekta mērķis ir, izmantojot datus balstītas metodes, attīstīt mūsdienu latviešu valodas gramatiskās, leksiski semantiskās un fonētiskās sistēmas izpēti, kā arī pilnveidot esošos un radīt jaunus, ilgtspējīgus latviešu valodas resursus un rīkus.

Projekta tematiskais uzdevums: MK 07.07.2021. rīkojuma Nr. 475 6.5.2. apakšpunkta uzdevuma priekšmets ir mūsdienu latviešu valodas sistēmas izpēte valodas statisko un dinamisko norišu kopsakarībā un valodas tehnoloģiju attīstība.

Projekta kopsavilkums: Projekta “Mūsdienu latviešu valodas izpēte un valodas tehnoloģiju attīstība” (LATE) mērķis ir, izmantojot datus balstītas metodes, veikt mūsdienu latviešu valodas gramatiskās, leksiski semantiskās, fonētiski fonoloģiskās sistēmas un latviešu zīmju valodas izpēti, kā arī pilnīgot esošos un radīt jaunus, ilgtspējīgus latviešu valodas resursus un rīkus. Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, tiks izveidots “Latviešu valodas runas korpuss”, “Latviešu zīmju valodas paraugkorpuss”, kā arī tiks papildināta vārdnīca Tēzauris.lv un “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca”. Balstoties uz latviešu valodas gramatikas pētījumiem, tiks pilnveidots “Sintaktiski marķētais latviešu valodas korpuss”. Šie resursi tiks integrēti vienotā latviešu valodas pētniecības infrastruktūrā, kā arī CLARIN-LV repozitorijā. Projekta laikā taps LATE platforma runas transkribēšanai un subtitrēšanai. Projektu īsteno Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūta, LU Latviešu valodas institūta, LU Humanitāro zinātņu fakultātes, LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta un Liepājas Universitātes zinātnieki, kuru intereses un kompetence saistīta ar latviešu valodniecību, datorlingvistiku un digitālajām humanitārajām zinātnēm.

Atslēgas vārdi: valodas tehnoloģijas, valodas resursi, latviešu valoda, digitālās humanitārās zinātnes, pētniecības infrastruktūra

Informācija par projekta finansējuma izlietojumu

Projekta kopējais finansējums, <i>eiro</i>	Atlīdzība	Preces un pakalpojumi	Pamatlīdzekļi	Netiešās izmaksas (nepārsniedz 25% no izdevumiem)	Kopā
Piešķirtais finansējums, <i>eiro</i>	826 371,00	21 729,00	6300,00	213 600,00	106 8000,00
Izlietotais finansējums, <i>eiro</i>	788 850,84	18 650,52	2815,67	202 579,25	1 012 896,28
Plānotais pret izlietoto, <i>eiro</i>	37 520,16	3078,48	3484,33	11 020,75	55 103,72
Starpība %	0,95	0,86	0,45	0,95	

Zinātniskā izcilība un galvenie zinātniskie sasniegumi

Projekta ietvaros veicināta latviešu valodas izpēte un tehnoloģiju attīstība, analizējot gramatiku, leksisko semantiku, fonētiku, fonoloģiju un zīmju valodu, pielietojot datus balstītas metodes. Viens no nozīmīgākajiem pētījuma sasniegumiem ir digitālu latviešu valodas resursu izstrāde un papildināšana, tostarp atvērta latviešu runas korpusa un latviešu zīmju valodas paraugkorpusa izveide, kā arī leksisko resursu, piemēram, [Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas](#) un [Tezaurs.lv](#), papildināšana. Attīstīti jauni neironu tīklu modeļi, kas uzlabo latviešu valodas runas atpazīšanu, kā arī testētas sintezētās runas tehnoloģijas, padarot dabiskāku mākslīgi ģenerēto latviešu valodu. Paplašināts latviešu valodas sintaktiski marķētais korpus un uzlaboti semantiskās analīzes rīki, kas nodrošinās precīzāku tekstu izpratni. Projekta laikā tapušie resursi un rīki ir izmantoti, izstrādājot tāda paša nosaukuma runas transkribēšanas, pēcreidģēšanas un subtitrēšanas platformu [LATE](#).

Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studējošo iesaiste zinātniskajā darbībā

Projekta rezultātā veicināta tā komandas zinātniskā kapacitāte un sadarbība ar vietējām un starptautiskām zinātniskajām institūcijām, tostarp universitātēm un pētniecības centriem Eiropā, veicinot zināšanu apmaiņu par metodoloģijas un tehnoloģiju lietojumu valodu pētniecībā. Notikusi sadarbība ar tādiem partneriem kā Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Tartu Universitāte, Helsinku Universitāte, Lietuvas Valodas institūts. Dažādu līmeņu studējošajiem bijusi iespēja piedalīties pētījumos, konferencēs, semināros un starptautiskās apmaiņas programmās, to ietvaros izstrādājot un aizstāvot diplomdarbus (aizstāvēti 3 maģistra un 3 promocijas darbi) un veicinot akadēmiskās karjeras attīstību. Tāpat studējošajiem tika nodrošināta praktiska pieredze valodas resursu izstrādē, datu apstrādē un mākslīgā intelekta rīku attīstīšanā.

Sociāli ekonomiskā ietekme

Projekta rezultātiem ir būtiska sociāli ekonomiskā ietekme uz informācijas tehnoloģiju industriju, tehnoloģiju pieejamību, valodas attīstību un Latvijas atpazīstamību starptautiskā arēnā, radot jaunas iespējas dažādām nozarēm un sabiedrībai kopumā. Projekta rezultātā nodrošināta:

- **plašāka ar valodu saistīto tehnoloģiju pieejamība:** projekta laikā izstrādātie digitālie valodas resursi, piemēram, uzlabotā [Tezaurs.lv](#) un [Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca](#), tiek aktīvi izmantoti izglītības iestādēs un valsts iestādēs, atvieglojot valodas apguvi un dokumentu

analīzi, savukārt automātiskās runas atpazīšanas un sintēzes tehnoloģijas palīdz uzlabot piekļuvi informācijai cilvēkiem ar dzirdes vai redzes traucējumiem;

- **sadarbība ar industriju un valsts pārvaldi:** projekta rezultāti tiek izmantoti valsts pārvaldes darbā, piemēram, Latvijas Nacionālajā bibliotēkā un citās valsts pārvaldes iestādēs, lai uzlabotu dokumentu digitalizāciju un informācijas meklēšanas iespējas. Notikusi arī sadarbība ar uzņēmumiem, piemēram, *Tilde* un *LMT*, kas nodrošinājusi valodas tehnoloģiju pielietojumu komerciālos produktos, piemēram, automātiskajā tulkošanā un balss vadības sistēmās;
- **sabiedrības izglītošana un iesaiste:** projekta ietvaros organizēti semināri un publiskās diskusijas, piemēram, “Latvijas valoda digitālajā laikmetā” un “Baltijas humanitāro zinātņu forums”, lai informētu sabiedrību par jaunākajām valodas tehnoloģiju attīstības tendencēm. Tāpat organizētas sabiedrības iesaistīšanas iniciatīvas, piemēram, “Balsu Talka”, kurā cilvēki varēja piedalīties latviešu valodas runas datu vākšanā, nodrošinot kopīgu zināšanu bāzes veidošanu un veicinot digitālo valodas resursu attīstību.

Komunikāciju aktivitātes

Lai informētu sabiedrību un industrijas pārstāvjus par pētījuma gaitu un tā ietvaros sasniegtajiem rezultātiem, tika īstenotas dažādas publicitātes aktivitātes un sabiedrības iesaistes iniciatīvas, piemēram:

- intervijas un raksti par projekta norisi publicēti *Latvijas Avīze*, *Diena* un *LTV*;
- Radio un TV sižeti par projekta nozīmīgumu valodas tehnoloģiju attīstībā;
- regulāras publikācijas un atjauninājumi projekta sociālo tīklu kontos (Facebook, Twitter/X, YouTube);
- pētnieku izveidotie un pilnveidotie resursi ir iekļauti vienotajā Eiropas digitālās pētniecības infrastruktūrā [CLARIN](#) un ir pieejami jebkuram pētniekam gan Latvijā, gan pasaulē;
- [CLARIN.LV](#) infrastruktūras mājaslapa kā centrālais resurss, kurā pieejami projekta rezultāti, valodas rīki un datu kopas;
- publiskie semināri par valodas tehnoloģijām sadarbībā ar Latvijas Universitāti un Rīgas Tehnisko universitāti;
- atklātā lekcija un diskusija par mākslīgā intelekta izmantošanu valodniecībā un izglītībā;
- brīvprātīgo iesaiste digitālo valodas rīku testēšanā un uzlabošanā;
- projekta rezultātu prezentācijas augstskolās un informācijas tehnoloģiju uzņēmumos;
- CLARIN-LV valodas rīku demonstrācijas pasākumi, lai iepazīstinātu ar jaunākajiem valodas apstrādes rīkiem.

Kopumā projekta komunikācijas aktivitātes nodrošinājušas dažādu mērķa grupu informēšanu par latviešu valodas tehnoloģiju attīstību, kā arī praktisku iesaisti projekta rezultātu tapšanā. Tāpat tika piesaistīti jauni sadarbības partneri no industrijas vides (Latvijas Atvērto tehnoloģiju asociācija, Zoldnera izdevniecība), tādejādi stiprinot latviešu valodas un ar to saistīto tehnoloģisko risinājumu pozīciju starptautiskajā valodu tehnoloģiju un mākslīgā intelekta pētījumu vidē.

Ekspertu vērtējums

Ekspertu vērtējumā projekts atzīts par veiksmīgi īstenotu – ir sasniegti izvirzītie mērķi un ievērots sākotnējais pētījuma plānojums. Projekts ir būtiski veicinājis latviešu valodas pētniecību un tehnoloģiju attīstību, attīstot atvērtos valodas resursus, tostarp runātās latviešu valodas un latviešu zīmju valodas pilotkorpusus, kas integrēti CLARIN infrastruktūrā ilgtspējīgai izmantošanai. Projekta zinātniskā izcilība ir atzinīgi novērtēta jo tās rezultātā sekmēta valodas un tehnoloģiju pētniecība gan nacionālā, gan starptautiskā mērogā. Eksperti ir atzīmējuši projekta nozīmīgo ieguldījumu zinātnē,

valodas politikas attīstībā un digitālās valodu līdztiesības veicināšanā. Projektā veiksmīgi tika iesaistīti studējošie, nodrošinot jauno zinātnisku ataudzi. Kopumā eksperti novērtējuši projektu kā veiksmīgu un atzīmē, ka tā ilgtspējas nodrošināšanai būtu svarīgi turpināt finansējuma piesaisti, paplašināt sociāli ekonomisko ietekmi un stiprināt starptautisko sadarbību. Lai pētījuma rezultāti gūtu plašāku ietekmi ilgtermiņā, eksperti rekomendē:

- **turpināt latviešu valodas korpusa un valodas resursu attīstību**, īpaši paplašinot runātās un zīmju valodas datu kopas, lai nodrošinātu pilnvērtīgāku valodas analīzi un tehnoloģiju attīstību;
- **veicināt atvērtās latviešu valodas tehnoloģiju integrēšanu izglītības procesā un valsts pārvaldes darbā**, nodrošinot plašāku pieejamību valodas rīkiem, piemēram, automatiskajai runas atpazīšanai un sintēzei, lai atvieglotu dokumentu apstrādi un digitālo pieejamību;
- **stiprināt sadarbību starp valodniekiem, datu zinātniekiem un tehnoloģiju uzņēmumiem**, lai sekmētu inovatīvu pētniecību un jaunu digitālo rīku izstrādi, kas uzlabo latviešu valodas apstrādi un analīzi starptautiskā mērogā.

Projekta zinātniskie rezultāti

Kategorija	Plānots noslēgumā, (skaits)	Publicēts (skaits)
Origināli zinātniskie raksti, kuru citēšanas indekss sasniedz vismaz 50 procentus no nozares vidējā citēšanas indeksa, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai <i>Web of Science Core Collection</i> vai <i>SCOPUS</i> datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos.	1	1 (progresā)
Origināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai <i>Web of Science Core Collection</i> vai <i>SCOPUS</i> datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	9	19
Origināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai zinātniskajos izdevumos vai konferenču rakstu krājumos, kuri iekļauti datubāzē ERIH PLUS	5	5
Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti starptautiskos žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	3	7
Konferenču materiāli - kopsavilkumi	0	14
Datu bāzes, datu kopas	8	13
Jauna produkta vai jaunas tehnoloģijas, tai skaitā metodes, prototips	1	1
Iesniegts projekta pieteikums starptautiskā vai nacionālā pētniecības un attīstības projektu konkursā	1	0
Sekmīgi aizstāvēts maģistra darbs projekta tematikā	3	3
Sekmīgi aizstāvēts promocijas darbs projekta tematikā	3	3

Projektā plānotie zinātniskie rezultāti noslēguma posmā ir sasniegti, turklāt atsevišķās kategorijās projekta īstenotāji būtiski pārsnieguši plānoto. Viena augstākās raudzes publikācija ir joprojām iesniegšanas stadijā, bet tapušas 24 publikācijas Scopus, Web of Science un ERIH PLUS datubāzēs indeksētos izdevumos, plānoto 15 publikāciju vietā, tāpat izstrādāts būtiski lielāks zinātnisko datubāzu

un kopu skaits – 13. Nav norādīta informācija par jauna projekta pieteikuma iesniegšanu. Jāatzīmē arī projekta rezultāti jauno zinātnieku ataudzes jomā – aizstāvēti trīs maģistra un trīs promocijas darbi.

Publikācijas

1. Saulīte B.; Auziņa I.; Dargis R. Nacionālā korpusu kolekcija korpus.lv. - *Linguistica Lettica*, 2023, 31, LU Latviešu valodas institūta žurnāls, <https://doi.org/10.22364/lingualet>
2. Mežale E. Somu sarunvalodas gramatiskās pazīmes reālajā lietojumā un mācību materiālos. - *Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form* 13, 2022, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf.13.12>
3. Saulīte B.; Dargis R.; Grūzītis N.; Auziņa I. Levāne-Petrova K.; Pretkalniņa L.; Rituma L.; Paikens P.; Znotiņš A.; Strankale L.; Pokratniece K.; Poikāns I.; Bārdziņš G.; Skadiņa I.; Baklāne A. Saulespurēns V.; Ziediņš J. *Latvian National Corpora Collection – Korpus.lv.. - Proceedings of the Language Resources and Evaluation Conference, 2022, European Language Resources Association, Marseille, France, 5123–5129.*
4. Paikens P.; Grasmanis M.; Klints A.; Lokmane I.; Pretkalniņa L.; Rituma L.; Stāde M.; Sreankale L. *Towards Latvian WordNet. - Proceedings of the Language Resources and Evaluation Conference, 2022, European Language Resources Association, Marseille, France, 5123–5129.*
5. Dargis R.; Auziņa I. Kaija I. Levāne-Petrova K. Pokratniece K. *LaVA – Latvian Language Learner corpus. - Proceedings of the Language Resources and Evaluation Conference, 2022, European Language Resources Association, Marseille, France, 5123–5129.*
6. Rikters M.; Reinsone S. *How Masterly Are People at Playing with Their Vocabulary? - Baltic J. Modern Computing, 2022, Vol. 10, No. 3, 382–391.,* <https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.11>
7. Lauze L.; Auziņa I. *Korpusu un individuālā vākuma salīdzinājums: ģenitīva un nominatīva konkurence saistījumā ar adverbu. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form* 14, 2023, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf.14.08>
8. Lokmane I. *Sintaktisko sakaru robežgadījumi: sekundāri predikatīvs sakars un pakārtojums. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form* 14, 2023, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf.14.09>
9. Mežale E. *Norādāmo vietniekvārdu sarunvalodas varianti latviešu valodas tīmekļa tekstos. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form* 14, 2023, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf.14.10>
10. Daina A. *Darbības vārda varēt lietojums vēlējuma izteiksmē Saeimas sēžu stenogrammu korpusā. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form* 14, 2023, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf.14.02>
11. Rituma L.; Nešpore-Bērzkalne G.; Saulīte B.; Pretkalniņa L. *Vārdkopas analogi "Latviešu valodas sintaktiski marķētajā korpusā". - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form* 14, 2023, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu

- krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf.14.11>
12. Kalnača A.; Pakalne T. Latviešu valodas lietvārdu darināšanas piedēkļu daudznozīmība teorētiskā skatījumā. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form 14, 2023, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf.14.05>
  13. Deksne D. Neoklasiskās vārddajas ultra-, mega-, hiper- un super- un adjektīvu darināšanas modeļi latviešu valodā. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form 14, 2023, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf.14.03>
  14. Dargis R.; Znotiņš A.; Auziņa I.; Saulīte B.; Reinsone S.; Dejus R.; Kļavinska A.; Grūzītis R. BalsuTalka.lv – Boosting the Common Voice Corpus for Low-Resource Languages. - Proceedings of the 2024 Joint International Conference on Computational Linguistics, Language Resources and Evaluation (LREC-COLING 2024), 2024, Calzolari, N., Kan, M., Hoste, V., Lenci, A., Sakti, S., and Xue, N.Torino, Italia. ELRA and ICCL, 2080–2085, BalsuTalka.lv - Boosting the Common Voice Corpus for Low-Resource Languages
  15. Auziņa I.; Grūzītis N.; Dargis R.; Rābante-Buša G.; Goško D.; Suvorovs O.; Znotiņš A. Recent Latvian Speech Corpora for Linguistic Research and Technology Development. - Baltic J. Modern Computing, 2024, Vol. 12
  16. Klints A.; Grasmanis M.; Nešpore-Bērkalne G.; Pretkalniņa L.; Stāde M.; Grūzītis N.; Lokmane I.; Paikens P.; Rituma L.; Spektors A. Tēzauris as a Digital Multifunctional Lexical Resource. - Baltic J. Modern Computing, 2024, Vol. 12
  17. Grasmanis M.; Paikens P.; Pretkalniņa L.; Rituma L.; Strankale L.; Znotiņš A.; Grūzītis N. Tēzauris.lv – the experience of building a multifunctional lexical resource.. - Electronic lexicography in the 21st century (eLex 2023): Invisible Lexicography. Proceedings of the eLex 2023 conference., 2023, Medved', Miloš, Měchura, Michal, Tiberius, Carole, Iztok, Kosem, Kallas, Jelena, Jakubíček, Miloš (eds.) Brno: Lexical Computing CZ s.r.o., <https://elex.link/elex2023/wp-content/uploads/89.pdf>
  18. Rituma L.; Nešpore-Bērkalne G.; Klints A.; Lokmane I.; Stāde M.; Paikens P. Classifying Multi-Word Expressions in the Latvian Monolingual Electronic Dictionary Tēzauris.lv. - 6th International Conference Computational Linguistics in Bulgaria (CLIB). 113–118., 2024, https://dcl.bas.bg/clib/wp-content/uploads/2024/09/CLIB2024_PROCEEDINGS_v1.0.pdf
  19. Kalnača A.; Lokmane I. Evidentiality and the Latvian Oblique forms. - Evidentiality and Epistemic Modality: Conceptual and Descriptive Issues, 2023, Arrese, Juana Marín, Domínguez, Elena, Martín, Victoria & Carretero, Marta (eds.), Berlin: Peter Lang, 279–312., <https://doi.org/10.3726/b20323>
  20. Deksne D. Verba priedēkļi latviešu literārajā un latgaliešu rakstu valodā. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form 13, 2022, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas rakstu krājums. Krāj. sast. un red. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, <https://doi.org/10.22364/vnf>
  21. Deksne D. Priedēkļi lietvārdu vārdarināšanas modeļos. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form 15, 2024, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. <https://journal.lu.lv/vnf/article/view/2448/2372>
  22. Auziņa I.; Rābante-Buša, G. Sarunvalodai tipiskie fonētiskie līdzekļi: runas korpusa datu analīze. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form 15, 2024, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds <https://journal.lu.lv/vnf/article/view/2446/2370>

23. Daina A. Modālais darbības vārds drīkstēt īstenības izteiksmē un valodas ietekmējošā funkcija Saeimas sēžu stenogrammu korpusā. - Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form 15, 2024, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds <https://journal.lu.lv/vnf/article/view/2447/2371>

24. Straupeniece D.; Bether D.; Ozola E. Sign Language of the Deaf People: a Study on Public Understanding. - Education. Innovation. Diversity. 2023, 2(7) <https://doi.org/10.17770/eid2023.2.7356>

Zinātniskās datubāzes un datu kopas

1. Rituma L.; Pretkalniņa L.; Saulīte B.; Nešpore-Bērzkalne G.; Grūzītis N.; Znotiņš A. Sintaktiski marķēts latviešu valodas korpus (LVTB v.2.12, UDLV-LVTB, v.2.12). - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2024 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/112>

2. Zeman D.; et al. Latviešu valodas universālo atkarību korpus / Latvian UD Treebank (UDLV-LVTB). - LINDAT/CLARIAH-CZ digital library at the Institute of Formal and Applied Linguistics (ÚFAL), 2024 <http://hdl.handle.net/11234/1-5787>

3. Spektors A.; Pretkalniņa L.; Grūzītis N.; Paikens P.; Rituma L.; Saulīte B.; Nešpore-Bērzkalne G.; Lokmane I.; Klints A.; Stāde M.; Grasmanis M.; Auziņa I.; Znotiņš A.; Dargis R.; Bārdziņš G. Tēzaur.lv datu kopa (Ziema 2025) / Tēzaur.lv 2025 (Winter Edition). - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2024 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/119->

4. Zuicena I.; Auziņa I.; Briede S.; Jansone I. I.; Kuplā I.; Lejniece G.; Migla I.; Oldere L.; Ozola Ā.; Požarnova V.; Rapa S.; Roze A.; Šmidebergs I.; Šnē D.; Šnē M.; Timuška A.; Grasmanis M.; Pretkalniņa L.; Znotiņš A. Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca (MLVV) / Dictionary of Contemporary Latvian Language (MLVV) (2024-12-21). - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2024 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/120>

5. Dargis R.; Auziņa I. Ilvars – Latvian Male VITS Text-to-Speech Model (vers. 2023). - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2023 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/89>

6. Dargis R.; Auziņa I.; Rābante-Buša G. LATE audiogrāmatu korpus runas sintēzei // LATE Corpus of Audiobooks for TTS, 2023

7. Auziņa I.; Dargis R.; Rābante-Buša G.; Timinska-Ļaksa I.; Gailīte E.; Auziņa A. LATE sarunu korpus // LATE Conversational Speech Corpus V1 (LATE-sarunas). - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2024 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/113>

8. Auziņa I.; Dargis R.; Levāne-Petrova K.; Auziņa A.; Saulīte B.; Ļaksa-Timinska I.; Gailīte E.; Nešpore-Bērzkalne G.; Rābante-Buša G.; Pokratniece K.; Klints A. LATE plašsaziņas līdzekļu korpus // LATE Media Speech Corpus V1 (LATE-mediji). - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2024 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/114>

9. Auziņa I.; Rābante-Buša G.; Dargis R. LATE fonētiski marķēts runas korpus // LATE Phonetically Annotated Speech Corpus V1 (fonLATE). - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2024 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/115>

10. Trumpa E.; Ozola A.; Jansone L. P. Datukopa latviešu valodas fonētiskai analīzei / Dataset for Latvian Phonetic Analysis. - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2024 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/122>

11. Bethere D.; Barone L.; Immure I.; Intsone A.; Liniņa I.; Ozola E.; Romanovska A.; Straupeniece D.; Dargis R. Latviešu zīmju valodas korpuss / Latvian Sign Language Corpus. - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2025 <http://hdl.handle.net/20.500.12574/121>
12. Dargis R.; Znotiņš A.; Auziņa I.; Rābante-Buša G. LATE Dev&Test Set V1 for Latvian ASR. - CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, 2024, <http://hdl.handle.net/20.500.12574/99>
13. Znotiņš A.; Dargis R.; Grūzītis N.; Goško D.; Bārzdiņš G. General-purpose Latvian ASR model. 2024, <https://huggingface.co/AiLab-IMCS-UL/whisper-large-v3-lv-late-cv19>

Jauna produkta vai jaunas tehnoloģijas, tai skaitā metodes, prototips

1. Znotiņš A.; Dargis R.; Grūzītis N.; Goško D.; Bārzdiņš G. LATE Open Source Platform for Speech Transcription, 2024 <https://late.ailab.lv/>

Sekmīgi aizstāvēts promocijas darbs projekta tematikā

1. Santa Briede. Īpašvārdi latviešu un lietuviešu leksikogrāfijā. Latvijas Universitāte, 2023
2. Kristīne Levāne-Petrova. Ciešamās kārtas funkcionālā sistēma latviešu valodā. Latvijas Universitāte, 2023
3. Lauma Pretkalniņa. Formāls latviešu valodas gramatikas modelis un tā realizācija mašīnlasāmā sintakses korpūsā. Latvijas Universitāte, 2023

Projekts “Daudzfunkcionāla lībiešu valodas vārdnīca”

Projekta pamatinformācija

Projekta numurs: VPP-LETONIKA-2021/2-0002

Project title: *Multifunctional dictionary of Livonian*

Piešķirtais finansējums: 213 000 eiro

Projekta iesniedzējs: Latvijas Universitāte

Projekta vadītājs: Dr. Valts Ernštreits

Zinātnes nozare: Valodniecība un literatūrzinātne

Prioritārais virziens zinātnē: Latvijas valstiskums, valoda un vērtības, kultūra un māksla; Zināšanu kultūra un inovācijas ekonomiskajai ilgtspējai

Viedās specializācijas (RIS3) joma: Informācijas un Komunikāciju tehnoloģijas; Sociālo un humanitāro zinātņu nozares ar horizontālu ietekmi RIS3

Projekta mērķis: Projekta mērķis ir izveidot daudzfunkcionālu lībiešu valodas vārdnīcu lībiešu valodas attīstības, lietojuma, apguves un pētniecības iespēju paplašināšanai, iesaistot šajā darbā dažādu valstu pētniekus un lībiešu valodas pratējus.

Projekta tematiskais uzdevums: MK 07.07.2021. rīkojuma Nr. 475 6.6.2. apakšpunkta uzdevuma priekšmets ir lībiešu valodas attīstība, valodas apguve, pētnieku sadarbība un ataudze. Šis uzdevums iekļauj šādus izpētes virzienus: (a) lībiešu valodas pētnieciskā bāze un digitalizācija - izveidot plaša lietojuma mūsdienīgu lībiešu leksikogrāfijas avotu, kā arī nodrošināt lībiešu valodas korpusa un citu datubāzu papildināšanu valodas lietojuma un apguves iespēju nodrošināšanas nolūkā; (b) lībiešu valodas pratēju (valodas ekspertu) iesaistes programma, kuras ietvaros lībiešu valodas pratēji nodrošina pētniecisko un konsultatīvo atbalstu, valodas vides uzturēšanu, lībiešu valodas pieejamību un valodas prasmes saglabāšanos un pilnveidi.

Projekta kopsavilkums: Projekta mērķis ir uz esošo lībiešu valodas digitālo kolekciju bāzes izveidot brīvpieejas daudzfunkcionālu lībiešu valodas vārdnīcu, lai sekmētu lībiešu valodas attīstību, ievērojami paplašinātu lībiešu valodas lietojuma un apguves, kā arī pētniecības iespējas. Vārdnīcu iecerēts veidot, papildinot esošās digitālās kolekcijas – leksikogrāfijas datubāzi, morfoloģijas datubāzi un lībiešu valodas korpusu, lai ievērojami paplašinātu un standartizētu lībiešu valodas vārdu krājumu un gramatisko informāciju. Vienlaikus projekta ietvaros paredzēts pievienot funkcionāli jauna veida informāciju – izrunas paraugus audio formātā un tulkojumus angļu valodā, paverot jaunas iespējas kolekciju izmantošanai. Projekts tiek īstenots, iesaistot tajā dažādu valstu pētniekus un studējošos, kas ļaus nodrošināt ciešāku jomas pētnieku sadarbību un jaunu pētnieku rašanos. Tāpat īstenošanā tiks iesaistīti lībiešu valodas runātāji, kuriem darbs projektā nodrošinās saskari ar lībiešu valodu ikdienā un palīdzēs saglabāt un uzlabot viņu valodas prasmi. Izmantojot projekta gaitā sagatavotos datus, sadarbībā ar ārvalstu partneriem iecerēts attīstīt un integrēt resursos to attīstībai vitāli svarīgus jaunus digitālus instrumentus – morfoloģisko analizatoru, runas sintezatoru un automatiskās tulkošanas rīku, turklāt projekta datus paredzēts padarīt brīvi pieejamus gan datu repozitorijos tālāku pētījumu un jaunu produktu izstrādei, gan visai sabiedrībai brīvpieejas tīmekļa vārdnīcas un citu produktu veidolā.

Atslēgas vārdi: Lībiešu valoda, Leksikogrāfija, Valodas apguve, Digitālie resursi, Digitālās humanitārās zinātnes

Informācija par projekta finansējuma izlietojumu

Projekta kopējais finansējums, <i>eiro</i>	Atlīdzība	Preces un pakalpojumi	Netiešās izmaksas (nepārsniedz 25% no izdevumiem)	Kopā
Piešķirtais finansējums, <i>eiro</i>	135 255,00	35 145,00	42 600,00	213 000,00
Izlietotais finansējums, <i>eiro</i>	135 255,23	35 135,33	42 590,14	212 950,70
Plānotais pret izlietoto, <i>eiro</i>	29,77	9,67	9,86	49,30
Starpība %	1,00	1,00	1,00	

Zinātniskā izcilība un galvenie zinātniskie sasniegumi

Projekta īstenošanas rezultātā būtiski sekmēta lībiešu valodas izpēte, pieejamība un ilgtspēja. Projekta laikā radīti jauni valodas rīki un datu kopas, ko varēs izmantot gan zinātniskā kopiena valodu pētniecībā, gan lībiešu kopiena, apgūstot valodu. Viens no galvenajiem zinātniskajiem sasniegumiem ir digitālo resursu pieejamības paplašināšana, izveidojot un papildinot platformu [Livonian-tech](#), kurā apkopoti lībiešu valodas dati, nodrošinot nepieciešamos resursus valodas pētījumiem un apguvei. Tāpat ir panākts nozīmīgs progress lībiešu leksikogrāfijas attīstībā, paplašināta lībiešu valodas leksikogrāfiskā datubāze, to papildinot ar angļu valodas tulkojumu un semantisko analīzi. Veikta arī skaņas datu integrācija, izveidojot skaņu datu bāzi ar izrunas paraugiem. Projekta gaitā tika veikti morfoloģijas pētījumi, kuru ietvaros identificētas un standartizētas lībiešu valodas darbības vārdu un substantīvu locījumu formas.

Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studējošo iesaiste zinātniskajā darbībā

Projekta īstenošanas laikā būtiski paaugstināta iesaistīto pētnieku zinātniskā kapacitāte, veicinot jauno pētnieku iesaisti un starptautisko sadarbību: nodibināta partnerība ar Helsinku Universitāti un Tromsø Arktisko Universitāti, Tartu Universitātes NLP grupu, Igaunijas Valodas institūtu un citām institūcijām, veicinot tehnoloģiju attīstību, tostarp automātisko tulkošanu un mākslīgā intelekta pielietojumu lībiešu valodai. Sadarbībā ar Helsinku un Tartu universitātēm organizēti kopīgi semināri, piedāvājot mobilitātes iespējas studentiem un jaunajiem pētniekiem. Projekta rezultāti izmantoti pēcdoktorantu pētījumos un izmantoti starptautiskajās zinātniskajās publikācijās.

Projekta īstenošanā aktīvi iesaistījās studējošie. Divi doktoranti un četri maģistranti piedalījās valodas resursu izstrādē un morfoloģijas pētījumos Latvijas Universitātes Lībiešu institūtā, savukārt bakalaura un maģistra darbi tika izstrādāti, balstoties uz projektā iegūtajiem datiem.

2024. gadā tika organizēta Lībiešu vasaras universitāte – desmit dienu starptautisks kurss ar 5 ECTS apjomu, kurā piedalījās studējošie no Helsinku, Tartu, Budapeštas, Parīzes un citām universitātēm.

Sociāli ekonomiskā ietekme

Projekta ietvaros notikusi sociāli ekonomiskā ietekme uz tautsaimniecību: notikusi sadarbība ar valodu tehnoloģisko rīku industrijas pārstāvjiem, attīstīti digitālie rīki ar mākslīgā intelekta risinājumiem lībiešu valodas apguvei un pielietojumam. Sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju, ieviests regulārs lībiešu valodas mācību kurss skolēniem. Lībiešu valodas popularizēšanai tika organizēts "Lībiešu mantojuma gads 2023" sadarbībā ar UNESCO un Latvijas Nacionālo kultūras centru. Sadarbībā ar pašvaldībām un uzņēmumiem notikušas konsultācijas par lībiešu valodas

izmantošanu tūrisma un kultūras nozarēs. Projekta īstenotāji piedalījušies ANO darba grupās par pamatiedzīvotāju valodu un digitālās stratēģijas politikas izstrādi.

Komunikāciju aktivitātes

Projekta laikā tika īstenota plaša komunikācijas stratēģija, lai nodrošinātu sabiedrības informētību par projekta gaitā sasniegtajiem rezultātiem. Tā ietvēra publikācijas medijos, sociālo saziņas tīklu aktivitātes, sabiedriskos pasākumus un diskusijas, kā arī aktīvu sadarbību ar izglītības un zinātniskajām institūcijām, piemēram:

- raksti Latvijas Avīzē, Dienā, LTV sižeti un radio intervijas;
- bloga ieraksti un populārzinātniski raksti livonian.lv;
- **Lībiešu dienas** Latvijas Nacionālajā bibliotēkā piesaistot vairāk nekā 1200 apmeklētājus;
- **Lībiešu mantojuma diena 2024** – notikuši vairāk nekā 48 pasākumi;
- dalība Diskusiju festivālā Lampa – organizētas diskusijas par digitālajiem valodas rīkiem;
- izveidota **#līvōkielkōks** platforma sociālajos saziņas tīklos (piemēram, [Facebook platformā](https://www.facebook.com/livonian.tech)). Tā ir pirmā platforma, kas saziņai izmanto tikai lībiešu valodu;
- organizēta ikgadējā lībiešu bērnu un jauniešu vasaras nometne **Mierlinkitz**, to apmeklēja ap 45 bērni, apgūstot lībiešu valodu un iepazīstoties ar lībiešu kultūras mantojumu.

Ekspertu vērtējums

Eksperti atzinuši projektu par ļoti veiksmīgu, jo ir sasniegti gan zinātniskie, gan sabiedrības iesaistes mērķi. Īpaši svarīga ir livonian.tech platformas izveide, skaņas integrāciju vārdnīca un jaunu valodas resursu attīstība, kas nodrošinās projekta rezultātu ilgtspēju. Projekta ietvaros notikusī starptautiskā sadarbība pārsniegusi sākotnēji plānoto, kas rezultējies ar Eiropas finansējuma piesaisti pētījuma turpināšanai plašākā mērogā. Eksperti secinājuši, ka projekts būtiski veicinājis lībiešu valodas dokumentēšanu, attīstību un digitalizāciju, radot ilgtermiņa ietekmi gan pētniecībā, gan šīs valodas apguvēju un lietotāju kopienā. Lai turpinātu pētījumā iesākto, eksperti rekomendē:

- **turpināt digitālo resursu attīstību un paplašināšanu**, īpaši pievēršoties jaunu valodas tehnoloģiju izstrādei, piemēram, runas sintēzei un automatiskai tulkošanai, lai nodrošinātu lībiešu valodas ilgtspēju un pieejamību plašakai sabiedrībai;
- **stiprināt sadarbību ar starptautiskajiem partneriem un konsorciem**, lai veicinātu lībiešu valodas pētniecību starptautiskā mērogā, nodrošinot turpmāku finansējuma piesaisti;
- **veicināt izglītības un sabiedrības iesaisti**, attīstot mācību materiālus un organizējot apmācības lībiešu valodas apguvei, lai piesaistītu jaunus valodas lietotājus un stiprinātu lībiešu valodas kopienu ilgtermiņā.

Projekta zinātniskie rezultāti

Kategorija	Plānots noslēgumā, (skaits)	Publicēts (skaits)
Origināli zinātniskie raksti, kuru citēšanas indekss sasniedz vismaz 50 procentus no nozares vidējā citēšanas indeksa, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai <i>Web of Science Core Collection</i> vai <i>SCOPUS</i> datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos.	0	3
Origināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai <i>Web of Science Core Collection</i> vai <i>SCOPUS</i> datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	4	1

Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti starptautiskos žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	0	1
Konferenču materiāli - kopsavilkumi	6	20
Datu bāzes, datu kopas	1	8
Jauna produkta vai jaunas tehnoloģijas, tai skaitā metodes, prototips	0	3
Ziņojumi par rīcībpolitiku	2	6
Iesniegts projekta pieteikums starptautiskā vai nacionālā pētniecības un attīstības projektu konkursā	0	2
Sekmīgi aizstāvēts promocijas darbs projekta tematikā	1	1
Citi pētniecības specifikai atbilstoši projekta rezultāti (tai skaitā dati), kas papildina iepriekš minētos rezultātus	0	7

Projekta ietvaros radīti dažādu kategoriju zinātniskie rezultāti, kas kvantitatīvi pamato projekta zinātnisko izcilību un pētījuma nozīmi. Publicēti trīs augstākās raudzes raksti, notikusi aktīva dalība starptautiskās konferencēs, būtiski pārsniedzot sākotnēji plānoto. Tāpat tapuši seši rīcībpolitikas ziņojumi gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī, iesniegti divi jauni projektu pieteikumi, no kuriem viens ieguvis finansiālu atbalstu un tiek īstenots sadarbībā ar Tartu universitāti. Būtiski pārsniegts zinātnisko datubāzu un datu kopu skaits, kas parāda projekta būtisko nozīmi lībiešu valodas tehnoloģisko risinājumu attīstībā, aizstāvēts viens promocijas darbs, kā arī sasniegti septiņi citi projekta tematikai atbilstoši projekta rezultāti, piemēram, pie Valsts valodas centra izveidota Lībiešu valodas ekspertu komisija, izstrādāts un īstenots lībiešu valodas apguves kurss studējošajiem no dažādām Eiropas valstīm, ietverot darbu ar projekta rezultātā veidotajām datu kopām.

Publikācijas

1. Ernštreits V.; Fišel M.; Riktors M.; Tomingas M.; Tuisk T. Language resources and tools for Livonian. - Eesti Ja Soome-Ugri Keeletheaduse Ajakiri. Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics, 2022, 13(1), 13–36, <https://doi.org/10.12697/jeful.2022.13.1.01>
2. Dailidēnaitē M. The Livonian jussive: person and function. - Eesti Ja Soome-Ugri Keeletheaduse Ajakiri. Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics, 2022, 13(1), 13–36, <https://doi.org/10.12697/jeful.2022.13.1.03>
3. Ernštreits V. Liivi pärandi äratamine Lätis. - Keel ja kirjandus, 2023
4. Ernštreits V.; Riktors M.; Tomingas M.; Tuisk T.; Mark F. Machine Translation for Livonian: Catering to 20 Speakers.. - Proceedings of the 60th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 2: Short Papers) Association for Computational Linguistics, 2022, <https://doi.org/10.18653/v1/2022.acl-short.55>

Ziņojumi par rīcībpolitiku

1. LU Lībiešu institūts. Collection, research and use of indigenous Livonian place names in Latvia. 2022 https://tapportals.mk.gov.lv/public_participation/148819ca-f9f6-434e-afde-e1c559edbf9a
2. LU Lībiešu institūts. Priekšlikumi precizējumiem Valsts valodas politikas pamatnostādņu 2021.-2027. gadam īstenošanas plānam. 2023 <https://tapportals.mk.gov.lv/legalActs/89b5324e-cbe1-4e46-bfbd-365c38a4319b>
3. LU Lībiešu institūts (caur biedrību Līvōd īlma). Priekšlikumi mediju politikas pamatnostādņēm. 2024 <https://tapportals.mk.gov.lv/reviews/resolutions/1cf4e878-3033-4f12-9d24-02f1fa38e1bf>

4. LU Lībiešu institūts. Priekšlikumi ANO Starptautiskās pirmiedzīvotāju valodu desmitgades globālās koordinācijas grupas Ad-Hoc grupu izveides priekšlikums un tematiskais plāns. 2024 <https://www.unesco.org/en/decades/indigenous-languages/community/adhocgroups>
5. LU Lībiešu institūts. Priekšlikumi par likumdošanas un tehnisko šķēršļu novēršanu lībiešu valodas lietojumam. 2024
6. LU Lībiešu institūts. ANO Starptautiskās pirmiedzīvotāju valodu desmitgades globālās koordinācijas grupas Ad-Hoc grupas Digitālās vienlīdzības un valodu jomu jautājumos globālā aptauja par pirmiedzīvotāju valodu situāciju digirālajās jomās. 2024 <https://www.unesco.org/en/decades/indigenous-languages/community/adhocgroups>

Zinātniskās datubāzes un datu kopas

1. Rikters M.; Tomingas M.; Tuisk T.; Ernštreits V.; Fishel M. liv4ever v1. 2024 <https://opus.nlpl.eu/liv4ever/liv&en/v1/liv4ever>
2. Ernštreits V.; Balodis U. Livonian.tech – angļu atbilstes. 2024 www.livonian.tech
3. Ernštreits V.; Tuisk T.; Kūla G. Livonian.tech – audio dati. 2024 www.livonian.tech
4. Ernštreits V.; Kurpniece M. Livonian.tech – morfoloģijas dati. 2024 www.livonian.tech
5. Bouton J.; Ernštreits V.; Tuisk T. ParaLiv: Livonian Paradigms in Phonemic Notation. 2024 <https://zenodo.org/records/11391421>
6. Ernštreits V. Latviešu-lībiešu vārdnīca. 2024 <https://livonian.tech/datubazes/lv/vardiplus/lv>
7. Ernštreits V. Angļu-lībiešu vārdnīca. 2024 <https://livonian.tech/datubazes/lv/vardiplus/en>
8. Ernštreits V. Igaņu-lībiešu vārdnīca. 2024 <https://livonian.tech/datubazes/lv/vardiplus/ee>

Jauna produkta vai jaunas tehnoloģijas, tai skaitā metodes, prototipi

1. LU Lībiešu institūts. Lībiešu valodas pareizrakstības pārbaudes rīks. 2024 <https://livonian.tech/ka-lietot-libiesu-valodu-sava-viedierice/>
2. LU Lībiešu institūts. Lībiešu valodas tastatūra viedierīcēm. 2024 <https://livonian.tech/ka-lietot-libiesu-valodu-sava-viedierice/>
3. LU Lībiešu institūts. Lībiešu valodas morfoloģiskais analizators. 2024

Promocijas darbs projekta tematikā

1. Milda Kurpniece. Collection, research and use of indigenous Livonian place names in Latvia. Tartu Universitāte. 2023

Projekts "Latviešu valodas daudzveidība laikā un telpā"

Projekta pamatinformācija

Projekta numurs: VPP-LETONIKA-2021/4-0003

Project title: *Diversity of Latvian in Time and Space*

Piešķirtais finansējums: 641 000 eiro

Projekta iesniedzējs: Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts

Sadarbības partneri:

- Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija
- Liepājas Universitāte
- Ventspils Augstskola

Projekta vadītāja: Dr. Sanda Rapa

Zinātņu nozare:

- Valodniecība un literatūrzinātne (primārā nozare),
- Citas humanitārās un mākslas zinātnes, tai skaitā radošās industrijas zinātnes (papildus nozare)

Prioritārais virziens zinātnē: Latvijas valstiskums, valoda un vērtības, kultūra un māksla

Viedās specializācijas (RIS3) joma: Sociālo un humanitāro zinātņu nozares ar horizontālu ietekmi RIS3

Projekta mērķis: Projekta mērķis ir pētīt Latvijas lingvistiskās vides reģionālo un vēsturisko savpatību, to attīstot par drošu un spēcīgu nacionālās identitātes pamatu.

Projekta tematiskais uzdevums: MK 07.07.2021. rīkojuma Nr. 475 6.6.1. apakšpunkta uzdevuma priekšmets ir Latvijas lingvistiskās vides reģionālās un vēsturiskās savpatības attīstība. Šis uzdevums iekļauj mūsdienu latviešu valodas pētniecību ar statistiskās, vizualizācijas un korpuslingvistikas metodēm, kā arī jaunu lingvistikas virzienu attīstību šādos izpētes virzienos: (a) pētījumi tulkojumzinātnes, kontaktlingvistikas un areālās valodniecības jomā, latviešu valodas konkurētspēja kontaktvalodu situācijā, Eiropas un pasaules daudzvalodu kontekstā; (b) latviešu valodas dialektu pētniecība, it īpaši izlokšņu leksikas un gramatikas izpēte, kā arī sociolingvistisks skatījums uz mūsdienu izlokšņiem, to dzīvotspēju un transformāciju ekstralingvistisko faktoru ietekmē, balstoties uz lauka pētījumiem un izlokšņu materiālu digitālās krātuves zinātnisko aprakstu; e-rīku un digitālo leksikogrāfisko avotu izstrāde: latviešu valodas dialektu atlanta, izlokšņu vārdnīcu izstrādes un latgaliešu rakstu valodas pareizrakstības rīka lingvistiskās daļas turpinājums, lai veidotu pamatu izlokšņu aprakstu iekļaušanai Eiropas valodu atlantā un Latvijas izlokšņu un dialektu digitālās kartes izstrādei; (c) vietvārdu sistēmas un vietējā lietojuma tradīcijas novados, Latvijas lingvistisko un vēsturisko vietvārdu datubāzes pilnveide; (d) Latviešu valodas vēsturiskās vārdnīcas un Latviešu valodas seno tekstu korpusa modernizācija un papildinājumi; (e) latgaliešu rakstu valodas vēstures un mūsdienu situācijas izpēte, Mūsdienu latgaliešu rakstu valodas korpusa (MuLA) pilnveide, valodas tehnoloģiju attīstība latgaliešu rakstu valodai.

Projekta kopsavilkums: Projekta mērķis ir pētīt Latvijas lingvistiskās vides reģionālo un vēsturisko savpatību, to attīstot par drošu un spēcīgu nacionālās identitātes pamatu. Lai to sasniegtu, tiks studētas piecas latviešu valodas dimensijas: dialekti, valodas paveidi, īpašvārdi (vietvārdi), vēsture un valodu kontakti. Tas sasaucas ar programmas virsmērķi: veidot iekļaujošu latvisku un eiropeisku zināšanu sabiedrību, kuras pamats ir demokrātiskās vērtības, latviešu valoda un kultūra. Valsts pētījumu programmas projekts tiks īstenots piecos virzienos, kuru uzdevumi noteikti Ministru kabineta 7.07.2021. rīkojumā Nr. 475. Projektu veidos pieci apakšprojekti, kuros pētīs (a) valodas

kontakts un tulkojumus, (b) dialektu leksiku un gramatiku, (c) toponīmiņu, (d) valodas vēsturi un (e) reģionālistiku. Projekts vienlaikus īsteno programmas horizontālos uzdevumus: attīstīs zinātnisko cilvēkkapitālu un pilnveidos izglītības jomu, iesaistot studentus; palielinās valodniecības un tās saskarjumu zināšanu bāzi, sagatavojot četras zinātniskas monogrāfijas onomastikā, tulkojumzinātnē un dialektoloģijā un iesniedzot rakstus starptautiski indeksētās datubāzēs; attīstīs latviešu valodas digitālos rīkus, izstrādājot vietvārdu datubāzes prototipu, pilnveidojot elektronisko „Latviešu valodas vēsturisko vārdnīcu” un attīstot mūsdienu latgaliešu rakstu valodas korpusu un pareizrakstības rīku, piedāvās rekomendācijas valsts rīcībpolitikas veidotājiem un informēs sabiedrību par sasniegtajiem rezultātiem.

Atslēgas vārdi: dialektoloģija, toponīmika, vēsturiskā valodniecība, tulkojumzinātne, reģionālistika

Informācija par projekta finansējuma izlietojumu

Projekta kopējais finansējums, <i>eiro</i>	Atlīdzība	Preces un pakalpojumi	Pamatlīdzekļi	Netiešās izmaksas (nepārsniedz 25% no izdevumiem)	Kopā
Piešķirtais finansējums, <i>eiro</i>	511 320,00	880,00	600,00	128 200,00	641 000,00
Izlietotais finansējums, <i>eiro</i>	510 200,00	235,20	0,00	127 592,53	638 027,73
Plānotais pret izlietoto, <i>eiro</i>	1120,00	644,80	600,00	607,47	2972,27
Starpība %	1,00	0,27	0,00	1,00	

Zinātniskā izcilība un galvenie zinātniskie sasniegumi

Projekta norise būtiski veicinājusi latviešu valodas reģionālo un vēsturisko aspektu izpēti. Projekta galvenie zinātniskie sasniegumi iekļauj digitālo valodas resursu attīstību - izveidoti un papildināti elektroniskie valodas rīki, tostarp vietvārdu (<https://vietvardi.lu.lv>), apvidvārdu (<https://apvidvardi.lu.lv>) un dialektu (<https://dialekti.lu.lv>) datubāzes.

Notikusi arī leksikogrāfijas izstrāde: sagatavoti un publicēti jauni daudzskējumu vārdnīcu sējumi, piemēram, [Nīcas izloksnes vārdnīca](#) un [Latvijas vietvārdu vārdnīca](#).

Projekta ietvaros pētīti vēsturiskie teksti – [_Latviešu valodas vēsturiskā vārdnīca \(16. –17. gs\)](#) (interaktīva digitāla vārdnīca, kas saistīta ar diviem seno tekstu korpusiem: [Senie. Latviešu valodas seno tekstu korpus](#) un [Nacionālās korpusu kolekcijas latviešu seno tekstu korpus](#)) papildināta ar 564 jauniem ierakstiem, rediģēti visi iepriekšējie ieraksti, kas tagad ietver gramatisko aprakstu, nozīmju un frazeoloģisko skaidrojumu, kā arī etimoloģiju. Uzlabota arī vietnes funkcionalitāte.

Projekta ietvaros notikuši arī dialektoloģiskie pētījumi: izveidotas reģionālo dialektu un subdialektu kartes, kā arī turpināta valodas izmaiņu ilgtermiņa analīze, sniedzot nozīmīgu ieguldījumu latviešu valodas pētniecībā.

Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studējošo iesaiste zinātniskajā darbībā

Projekta ietvaros tika veicināta jauno pētnieku izaugsme un akadēmiskās karjeras attīstība, studējošiem sniegta iespēja iesaistīties gan pētījuma teorētisko, gan praktisko posmu norisē. Studējošie piedalījušies arhīvu materiālu apstrādē, vēsturisko valodas tekstu digitalizācijā un valodas

korpusu izveidē, valodas datu strukturēšanā un analizē, pielietojot mūsdienu lingvistikas un digitālo humanitāro zinātņu metodes, prezentējuši savus pētījumus un guvuši pieredzi valodas tehnoloģiju pielietošanā starptautiskās konferencēs un semināros. Projekta ietvaros aizstāvēts viens maģistra darbs un viens promocijas darbs dialektoloģijas jomā. Tāpat organizēti praktiskie semināri un lauka ekspedīcijas dialektu un vietvārdu izpētei, kuros piedalījās vairāk nekā 15 studējošie no Latvijas un ārvalstīm.

Projekta komandas zinātniskā kapacitāte veicināta, nodrošinot jaunas sadarbības iespējas ar starptautiskām institūcijām (organizētas vieslekcijas sadarbībā ar starptautiskiem ekspertiem no Helsinku Universitātes, Lietuvas Valodas institūta un Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģeogrāfisko nosaukumu ekspertu grupu (UNGENG). un sekmējot jauno pētnieku profesionālo izaugsmi. Projekta dalībnieki arī aktīvi piedalījušies nacionāla un starptautiska mēroga organizāciju un tīklu darbībā, piemēram, Starptautiskajā dialektologu un ģeolingvistu biedrībā, Starptautiskajā Onomastikas padomē, Valsts valodas centra Latgāliešu rakstu valodas apakškomisijā un Vietvārdu apakškomisijā.

Sociāli ekonomiskā ietekme

Projekta rezultātiem ir būtiska sociāli ekonomiskā ietekme uz rīcībpolitikas, sabiedrības (īpaši izglītības un valodas lietojuma aspektos), kultūras (īpaši kultūras mantojuma), kā arī tautsaimniecības jomām.

Projekta ietvaros veicināta **valsts valodas politikas attīstība**:

- sagatavoti un iesniegti 12 valsts valodas politikas dokumenti, ar rekomendācijām Izglītības un zinātnes ministrijai, Aizsardzības ministrijai un citām valsts pārvaldes iestādēm par latviešu valodas lietojumu digitālajā vidē, oficiālajos dokumentos un izglītības procesā;
- projekta dati un pētījumu rezultāti izmantoti valsts valodas politikas stratēģijas izstrādē, lai uzlabotu latviešu valodas lietojumu zinātnē, izglītībā un administratīvajā pārvaldē;
- Latvijas Nacionālā bibliotēka, Latviešu valodas aģentūra, Valsts valodas centrs un citas iestādes integrējušas projektā izstrādātos resursus savā darbībā;
- projekta gaitā izstrādātie elektroniskie valodas rīki (vietvārdu, apvidvārdu un dialektu datubāzes) tiek aktīvi izmantoti izglītības iestādēs, valsts institūcijās un pētniecības projektos.

Veicināta **sabiedrības iesaiste un kultūras mantojuma saglabāšana**:

- organizēti Vietvārdu dienas un Apvidvārdu talkas pasākumi, kuros piedalījās vairāk nekā 10 000 dalībnieku no dažādiem Latvijas reģioniem, iesniedzot jaunus datus vietvārdu un apvidvārdu apkopojumam šī valodas mantojuma saglabāšanai;
- projekts sniedzis būtisku ieguldījumu digitālā kultūras mantojuma saglabāšanā, nodrošinot valodas resursu pieejamību nākamajām paaudzēm;
- projekta laikā organizētās sabiedrības izglītošanas kampaņas, semināri un mediju publikācijas, kas veicinājušas izpratni par valodas daudzveidību un tās nozīmi nacionālās identitātes veidošanā.

Notikusi **sadarbība ar industriju**:

- projekta ietvaros radītie dati un valodas tehnoloģijas nodrošinājušas sadarbību ar informācijas, īpaši valodu tehnoloģiju uzņēmumiem, kas integrējuši latviešu valodas digitālos resursus savos produktos;
- izveidotie valodas resursi ir pielietojami automatiskajā tulkošanā, runas atpazīšanas sistēmās, mākslīgā intelekta valodas modeļos, kas palielina Latvijas konkurētspēju valodas tehnoloģiju jomā;
- projekta rezultāti radījuši jaunas pētniecības un komerciālās sadarbības iespējas, piesaistot investīcijas valodas tehnoloģiju attīstībai un pielietošanai dažādās nozarēs.

Projekta rezultāti ne tikai bagātinājuši akadēmisko un zinātnisko vidi, bet arī snieguši praktisku un ilgtermiņa ieguldījumu latviešu valodas saglabāšanā, attīstībā un tehnoloģiskajā pielietojumā.

Komunikāciju aktivitātes

Projekta laikā īstenoti dažādi informācijas izplatīšanas un zināšanu pārneses pasākumi, lai nodrošinātu sabiedrības, akadēmiskās vides un plašsaziņas līdzekļu informētību par projekta aktivitātēm un sasniegumiem. Galvenās komunikācijas un projekta publicitātes aktivitātes ietver:

- izveidoti un brīvi pieejami tiešsaistē vārdnīcu izdevumi, tostarp un konferenču referātu kopsavilkumi Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūta mājaslapā;
- projekta gaitā izstrādātie digitālie rīki (vietvardi.lu.lv, apvidvardi.lu.lv, dialekti.lu.lv) ir pieejami ikvienam lietotājam;
- [LU Latviešu valodas institūta tīmekļa vietnē](#) pieejama aktuālā informācija par projekta aktivitātēm;
- organizētas publiskās lekcijas, semināri un prezentācijas interesentiem;
- Latviešu valodas institūts sadarbībā ar UNESCO Latvijas Nacionālo komisiju organizēja koprades kampaņas, aicinot Latvijas lauku reģionu iedzīvotājus iesaistīties dialektu vārdu datubāzes papildināšanā;
- projekta aktivitātes un rezultāti izplatīti partneru sociālās tīklošanās vietņu Facebook un Instagram kontos, sasniedzot plašu auditoriju. Piemēram, Latviešu valodas institūta Facebook lapas ieraksti sasniedza vidēji ap 50 000 lietotāju;
- projekta gaitā sagatavotas un izplatītas preses relīzes lielākajiem interneta medijiem, [Latvijas sabiedriskajam medijam](#) un zinātnes popularizēšanas portāliem;
- projekta dalībnieki piedalījās [Vietvārdu dienās](#), kas norisinājās 2022. gadā Galēnu pagastā un 2023. gadā Kauguru pagastā;
- publicēti raksti dažādos emuāros un tīmekļa vietnēs (piemēram, [LaKuGa](#)), kā arī drukātajos periodiskajos izdevumos, tostarp žurnālā "Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi";
- regulāri notikusi dalība radio un televīzijas pārraidēs, lai informētu plašāku sabiedrību par pētījuma rezultātiem.

Ekspertu vērtējums

Ekspertu vērtējumā projekta ietvaros īstenota nozīmīga starpdisciplināra iniciatīva, kas būtiski veicinājusi latviešu valodniecības, digitālo humanitāro zinātņu un izglītības nozaru attīstību. Īpaši nozīmīgi ir projekta ietvaros izstrādātie augstas kvalitātes digitālie rīki, kas bagātinājuši valodniecības pētniecību. Svarīga loma bija arī sabiedrības iesaistei pētījuma datu veidošanā, jo šī iniciatīva veicinājusi latviešu valodas apzināšanos un kultūras mantojuma saglabāšanu. Projektam bijusi būtiska ietekme uz valodas politikas izstrādi, sadarbojoties ar UNESCO un Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūru, veicinot vietvārdu standartizāciju. Projekts ir atstājis nozīmīgu mantojumu latviešu valodniecībā, izglītībā, kultūras mantojuma saglabāšanā un starptautiskajā zinātniskajā diskursā. Lai nodrošinātu projekta rezultātu ilgspēju un pētījuma nepārtrauktību, eksperti rekomendē:

- **veikt salīdzinošus dialektu pētījumus**, lai padziļināti izprastu Latvijas valodas daudzveidību un veicinātu dialektu saglabāšanu un attīstību;
- **attīstīt kopienās balstītu lingvistisko izpēti**, iesaistot vietējās sabiedrības un izglītības iestādes, lai veicinātu valodas lietojuma dokumentēšanu un popularizēšanu;
- **izvērtēt valodas politikas ietekmi**, analizējot esošo regulējumu efektivitāti un piedāvājot uz pierādījumiem balstītus priekšlikumus valodas plānošanai un attīstībai.

Projekta zinātniskie rezultāti

Kategorija	Plānots noslēgumā, (skaits)	Publicēts (skaits)
Origināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai Web of Science Core Collection vai SCOPUS datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	11	15
Origināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai zinātniskajos izdevumos vai konferenču rakstu krājumos, kuri iekļauti datubāzē ERIH PLUS	4	7
Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti starptautiskos žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	18	21
Konferenču materiāli - kopsavilkumi	20	36
Recenzētas zinātniskās monogrāfijas	3	4
Zinātnisko rakstu manuskripti (preprints)	0	22
Datu bāzes, datu kopas	3	3
Jauna produkta vai jaunas tehnoloģijas, tai skaitā metodes, prototips	1	1
Ziņojumi par rīcībpolitiku	1	1
Iesniegts projekta pieteikums starptautiskā vai nacionālā pētniecības un attīstības projektu konkursā	1	0
Sekmīgi aizstāvēts maģistra darbs projekta tematikā	1	1
Sekmīgi aizstāvēts promocijas darbs projekta tematikā	1	1
Citi pētniecības specifikai atbilstoši projekta rezultāti (tai skaitā dati), kas papildina iepriekš minētos rezultātus	2	127

Projekta laikā sasniegtie zinātniskie rezultāti vērtējami kā nozīmīgi. Ne vien sasniegts tas, kas tika plānots projekta sākotnējā pieteikumā, bet tas pārsniegts, radītas 22 publikācijas Web of Science, Scopus un ERIH PLUS datubāzēs iekļautajos žurnālos, notikusi aktīva dalība konferencēs, tāpat tapuši 22 zinātnisko rakstu manuskripti, kas var ilgtermiņā vēl vairot projekta pētījuma rezultātus. Tapušas četras zinātniskās monogrāfijas – par vienu vairāk sākotnēji plānots, tāpat projekta īstenotāji arī aktīvi radījuši citus projekta tematikai atbilstošus rezultātus, piemēram, vizuālas datu shēmas, grafu datubāžu rīkus sarežģītu datu kopu analīzei un citus.

Publikācijas

1. Griķe A. E. Ecclesionyms Both as Anthroponyms and Toponyms: the Roman Catholic Parish and Church Names in Latvia / Eklezionīmi kā antroponīmi un toponīmi: Romas Katoļu draudžu un dievnamu nosaukumi Latvijā. - *Linguistica Lettica*, 2022, Nr.30, <https://doi.org/10.22364/lingualet.30>
2. Jansone I. Priekšvārdi Kalnamuižā (Kalnemoise) Vidzemes 1826. gada dvēseļu revīzijas materiālos / Forenames at Kalnamuiža (Kalnemoise) in Vidzeme Soul Revision Materials from 1826. - *Linguistica Lettica*, 2022, Nr.30, <https://doi.org/10.22364/lingualet.30>

3. Kļavinska A. Latgaliešu rakstu valodas pareizrakstības pārbaude digitālajā vidē: tekstu korpusa iespējas / Standard Latvian Spell-Checking in the Digital Environment: Text Corpora Capabilities. - *Linguistica Lettica*, 2022, Nr.30, <https://doi.org/10.22364/lingualet.30>
4. Ozola I. Latviešu valodas dialektu atlantā neiekļauto dotumu nozīme Lejaskurzemes izlokšņu izpētē / The Importance of Lower Kurzeme Subdialects' Data not Included in the Atlas of the Latvian Dialects. - *Linguistica Lettica*, 2022, Nr.30, <https://doi.org/10.22364/lingualet.30>
5. Siliņa-Piņķe R. Par 17. gadsimta latviešu personvārdu reģionāliem variantiem Vidzemē / On Regional Variants of Latvian Personal Names in the 17th Century Vidzeme. - *Linguistica Lettica*, 2022, Nr.30, <https://doi.org/10.22364/lingualet.30>
6. Sīlis J. Who Cares About Translation Theory? (Latvian Experience). - *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture*. Vol. 12., 2022, Vol. 12., <https://doi.org/10.22364/BJELLC.12.2022.10>
7. Vulāne A. Antona Breidaka ieguldījums augšzemnieku dialekta un latgaliešu rakstu valodas izpētē / Antons Breidaks's Contribution to the Study of the High Latvian Dialect and Latgalian Written Language. - *Linguistica Lettica*, 2022, Nr.30, <https://doi.org/10.22364/lingualet.30>
8. Bērziņa G. Grieķu īpašvārdi un to atvasinājumi latīņu valodā (Latīņu – latviešu vārdnīcas materiāls). - *Valoda: nozīme un forma 14. Gramatika un korpusa pētījumi = Language: Meaning and Form 14. Grammar and Corpus-Based Research.*, 2023, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 7–21.
9. Balode L. Savstarpējie aizguvumi baltu onomastikā. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr. 31/2
10. Siliņa-Piņķe R. Līdzīgais un atšķirīgais G. F. Stendera (1789) un K. K. Ulmaņa (1872, 1880) vārdnīcu personvārdu sarakstos. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr. 31/2
11. Frīdenberga A. Vārds ģimis „Latviešu valodas vēsturiskajā vārdnīcā” un dažādos latviešu valodas vēstures posmos. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr. 31/2
12. Trumpa A. Bībeles terminu aprēcība un aprēcināt semantika cauri gadsimtiem tulkojuma tradīcijas un valodas attīstības aspektā. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr. 31/2
13. Košķins I. Latviešu valodas dialektālie slāvismi diahroniskā skatījumā. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr. 31/2
14. Ozola A. Prievara ar rekcijas īpatnības lībiskā dialekta Kurzemes izlokšnēs. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr. 31/2
15. Siliņa-Piņķe R. Vēlreiz par 17. gadsimta personvārdu alonomiem. - *Baltistica* 58 (1), 2023, 58 (1), <https://doi.org/10.15388/baltistica.58.1.2480>
16. Stafecka A. Jānis Endzelīns un latviešu dialektoloģija = Jānis Endzelīns and Latvian Dialectology. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr.32, <https://doi.org/10.22364/lingualet.32>
17. Siliņa-Piņķe R. Ceļā uz jaunu latviešu personvārdu vārdnīcu jeb Ko nevar atrast Klāva Siliņa vārdnīcā. - *Linguistica Lettica*. Veltījumkrājums Laimutei Balodei. Speciālizlaidums, 2024, <https://doi.org/10.22364/lingualet.si2024>
18. Rapa S. Latvijas sakrālā toponīmija. - *Linguistica Lettica*. Veltījumkrājums Laimutei Balodei. Speciālizlaidums, 2024, <https://doi.org/10.22364/lingualet.si2024>
19. Trumpa A. Latvijas mājvārdu vienskaitļa un daudzskaitļa formas = Singular and Plural Forms of Latvian House-Names. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr.32, <https://doi.org/10.22364/lingualet.32>
20. Stafecka A. Zudušo baltisko personvārdu meklējumi latviešu uzvārdos un senajos rakstos - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr.32, <https://doi.org/10.22364/lingualet.32>
21. Markus D.; Vulāne A. Kā loka darbības vārdus ēst un gulēt dažās dziļajās latgaliskajās izlokšnēs. - *Linguistica Lettica*, 2023, Nr.32, <https://doi.org/10.22364/lingualet.32>

22. Frīdenberga A. Ieskats vārddarināšanas jautājumos Jāņa Endzelīna darbos. – Valoda: nozīme un forma/ Language: Meaning and Form, 2024, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds

Recenzētas zinātniskas monogrāfijas

1. Veisbergs A. Tulkojumi latviešu valodā. 16.-20. gadsimta ainava.- Rec.: Gunta Ločmele, Gunta Roziņa, Jānis Sīlis. Lit. red. Ieva Jansone. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 264 lpp. ISBN 9789934188671.
2. Laumane B. Identitātes meklējumi: Nīcas, Otaņķu, Pērkones mājvārdi un uzvārdi. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2024.
3. Rapa S.; Trumpa A.; Siliņa-Piņķe R. (red.) Latvijas vietvārdu vārdnīca. Sgajevski-Sļukuma. Sastādījuši: Dzintra Hirša (Sgajevski–“Simaisch”), Anta Trumpa (Simaītišķi–“Sivem”, Sīlāni-Sīlis; “Sieben”–“Sjomki”; Skuopiņi–Slakteris), Ilze Štrausa (Siveņ–Sīlava), † Ojārs Bušs (“Sīmaļneica”–Sīmanis), Sanda Rapa (Skuola–Skuōmakas; Slaktūzis–“Sļukuma-”), Kersti Boiko (Skaba–Skor-b'anka), Renāte Siliņa-Piņķe (“Skorbe”–Skūšstiena-); iekļauti arī materiāli no Jāņa Endzelīna manuskripta. - Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2024, https://lavi.lu.lv/wp-content/uploads/2025/01/LVV_Sgajevski-Slukums.pdf
4. Jāņa Endzelīna Darbu izlases tematiskais un vārdu rādītājs Sastādītāji: Dzintra Hirša, Ojārs Bušs†, Ingmars Zemzaris. Atbildīgais redaktors Alberts Sarkanis. - Rīga: Zinātne, LU Latviešu valodas institūts, 2023. 832 lpp, <https://lavi.lu.lv/wp-content/uploads/2023/10/Janis-Endzelins-Tematiskais-un-vardu-raditajs-2023.pdf>

Ziņojums par rīcībpolitiku

1. “Valsts valodas politikas pamatnostādņu 2021.–2027. gadam īstenošanas plāna 2024.–2027. gadam” pasākumi, Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija, iesniegti priekšlikumi visos rīcības virzienos.

Zinātniskās datubāzes un datu kopas

1. Ozola A.; Ozols M.; Rapa S. Apvidvārdu talka. Pūlpakalpes rīks apvidvārdu vākšanai. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2022.
2. Rapa S., Ozols M. Vietvārdu talka. Pūlpakalpes rīks vietvārdu vākšanai. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2023.
3. Andronova E.; Frīdenberga A.; Siliņa-Piņķe R.; Trumpa A.; Vanags P. Latviešu valodas vēsturiskā vārdnīca (16.–17. gs)

Jauna produkta vai jaunas tehnoloģijas, tai skaitā metodes, prototips

1. Markus-Narvila L.; Ozola A.; Rapa S.; Ozols M.; Markots A.; Trumpa E. Interaktīvā latviešu valodas dialektu karte. <https://dialekti.lu.lv/>

Aizstāvēts promocijas darbs

1. Vēvere Daira. Dziļo tāmnieku izlokšņu fonētiskās un morfoloģiskās sistēmas dinamika. Latvijas Universitāte, 2024.

Secinājumi

Lai veicinātu iekļaujošas latviskas un eiropeiskas zināšanu sabiedrības, kuras pamatā ir demokrātiskas vērtības latviešu valoda un kultūra, veidošanos, 2021. gada 25. augustā tika izsludināts Valsts Pētījumu Programmas **“Letonika latviskas un eiropeiskas sabiedrības attīstībai”** pirmais konkurss. Programmas mērķis bija radīt jaunas zināšanas un risinājumus, lai sekmētu ilgtspējīgu Latvijas sabiedrības un valsts attīstību, tās ietvarā veicot valodas, vēstures, kultūras, latviešu un mazākumtautību identitātes pētniecību, izglītības transformācijas iespēju izpēti, kā arī nepieciešamā cilvēkkapitāla paplašināšanu.

Konkursa pirmās kārtas ietvaros 2021. gadā tika atbalstīti astoņi projektu pieteikumi, kopā tiem piešķirot 4 923 975 *eiro*. Starppārskatā analizēta **trīs** programmās ietvaros **īstenotu projektu** pieteikumu:

- **“Mūsdienu latviešu valodas izpēte un valodas tehnoloģiju attīstība”;**
- **“Daudzfunkcionāla lībiešu valodas vārdnīca”;**
- **“Latviešu valodas daudzveidība laikā un telpā”**

zinātniskā un sociāli ekonomiskā ietekme, izmantojot noslēguma zinātniskajos pārskatos, to pielikumos un ārvalstu ekspertu vērtējumos sniegto informāciju. Savukārt piecu programmas ietvaros finansēto projektu pieteikumu īstenotāji ir pagarinājuši projektu īstenošanas laiku rezultātu nostiprināšanai. Starppārskats tiks papildināts, šiem projektiem noslēdzoties.

Projekts **“Mūsdienu latviešu valodas izpēte un valodas tehnoloģiju attīstība”**, pielietojot datus balstītas metodes gramatikas, leksiskās semantikas, fonētikas, fonoloģijas un zīmju valodas analīzei, būtiski veicinājis latviešu valodas izpēti un tehnoloģiju attīstību. Nozīmīgākie sasniegumi ietver digitālu latviešu valodas resursu izstrādi un papildināšanu, tostarp latviešu runas un zīmju valodas paraugkorpusu, kā arī leksisko resursu uzlabošanu. Attīstīti jauni neironu tīklu modeļi latviešu runas atpazīšanai un sintezētās runas tehnoloģijām, kā arī uzlaboti semantiskās analīzes rīki.

Projektam novērota plaša sociāli ekonomiskā ietekme - uzlabota valodas tehnoloģiju pieejamība, sekmēta valsts pārvaldes un industrijas sadarbība, kā arī veicināta sabiedrības izglītošana un iesaiste, tostarp organizējot publiskas diskusijas un iniciatīvas.

Projekta komunikācijas aktivitātes nodrošināja plašu informācijas izplatīšanu caur medijiem, sociālajiem tīkliem, semināriem un atklātām lekcijām. **CLARIN-LV infrastruktūras attīstība** veicinājusi latviešu valodas tehnoloģiju atpazīstamību un lietojumu gan akadēmiskajā vidē, gan industrijā, nostiprinot Latvijas pozīcijas starptautiskajā valodu tehnoloģiju un mākslīgā intelekta pētniecības jomā.

Projekta ietvaros tapušas **24 zinātniskās publikācijas** *Scopus*, *Web of Science* un ERIH PLUS datubāzēs indeksētos izdevumos, izstrādātas **13 zinātniskās datu bāzes un datu kopas**. Jāatzīmē arī projekta rezultāti jauno zinātnieku ataudzes jomā – aizstāvēti trīs maģistra un **trīs promocijas darbi**.

Projekta **“Daudzfunkcionāla lībiešu valodas vārdnīca”** īstenošanas rezultātā būtiski sekmēta lībiešu valodas izpēte, dokumentēšana un digitālo resursu attīstība, nodrošinot valodas ilgtspēju un pieejamību plašākai sabiedrībai. Izveidota un papildināta **platforma Livonian.tech**, kas apkopo lībiešu valodas datus un resursus pētniecībai un apguvei. Paplašināta **leksikogrāfiskā datubāze**, iekļaujot angļu valodas tulkojumus un semantisko analīzi, kā arī izveidota skaņu datu bāze ar izrunas paraugiem.

Projekts veicinājis jauno pētnieku iesaisti un starptautisko sadarbību, nodibinot partnerības ar Helsinku, Tartu un Tromsø universitātēm, kā arī organizējot Lībiešu vasaras universitāti, kurā piedalījās

studenti no dažādām Eiropas augstskolām. Notikusi sadarbība ar Izglītības un zinātnes ministriju, ieviešot lībiešu valodas apmācību kursus skolēniem un organizējot **Lībiešu mantojuma gadu 2023 sadarbībā ar UNESCO**.

Sociāli ekonomiskā ietekme ietver sadarbību ar valodu tehnoloģiju industriju, attīstot mākslīgā intelekta risinājumus lībiešu valodas apguvei un lietojumam. Projekta rezultāti nodrošinājuši ilgtermiņa ietekmi valodas pētniecībā, apguvē un popularizēšanā, nostiprinot lībiešu valodas pozīciju digitālajā laikmetā.

Projekta ietvaros tapušas **četras publikācijas** *Scopus*, *Web of Science* un ERIH PLUS datubāzēs indeksētos izdevumos, izstrādātas **astoņas zinātniskās datu bāzes**, izstrādātas **trīs jaunas tehnoloģijas**, tapuši seši rīcībpolitikas ziņojumi gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī, un aizstāvēts **viens promocijas darbs** projekta tematikā.

Projekta **“Latviešu valodas daudzveidība laikā un telpā”** ietvaros būtiski veicināta latviešu valodas reģionālo un vēsturisko aspektu izpēte, attīstot digitālos resursus un valodas rīkus. Izveidotas un papildinātas **vietvārdu, apvidvārdu un dialektu datubāzes**, kā arī sagatavotas jaunas **vārdnīcas un vēsturisko tekstu korpusi**, nodrošinot valodas saglabāšanu un pieejamību pētniecībai.

Projekts veicinājis jauno pētnieku iesaisti, sniedzot iespēju studentiem piedalīties valodas resursu izstrādē, vēsturisko tekstu digitalizācijā un dialektoloģiskajos pētījumos. Tika organizētas starptautiskas vieslekcijas, kā arī praktiskie semināri un lauka ekspedīcijas, veicinot akadēmisko un profesionālo izaugsmi.

Projektam ir plaša sociāli ekonomiskā ietekme, tostarp valodas politikas attīstībā, izglītībā un kultūras mantojuma saglabāšanā. Tika izstrādāti valsts valodas politikas dokumenti, organizētas **Vietvārdu dienas un Apvidvārdu talkas**, kā arī veidoti valodas tehnoloģiju risinājumi, kas integrēti valsts un komerciālajā sektorā.

Projekta ietvaros tapušas **22 zinātniskās publikācijas** *Scopus*, *Web of Science* un ERIH PLUS datubāzēs indeksētos izdevumos, **četras zinātniskās monogrāfijas**, izstrādātas **trīs zinātniskās datu bāzes un datu kopas** un **viena jauna tehnoloģija**. Tapis viens rīcībpolitikas ziņojums un aizstāvēts viens promocijas darbs projekta tematikā.

Īstenoto projektu norise ir būtiski sekmējusi latviešu un lībiešu valodu izpēti, attīstot digitālos resursus un valodas tehnoloģijas. Izveidoti un papildināti valodu korpusi, leksikogrāfiskās datubāzes un valodas rīki, kas nodrošina valodas dokumentēšanu, apguvi un pielietojumu digitālajā vidē. Īpaši nozīmīgi sasniegumi ir: runas un zīmju valodas korpusi, vēsturisko tekstu analīze, dialektoloģiskie pētījumi un jaunu valodas modeļu izstrāde, uzlabojot runas atpazīšanu un sintēzi, rezultātā nostiprinot latviešu un lībiešu valodu pozīcijas nacionālā un starptautiskā mērogā.

Programmas izvirzītie mērķi un uzdevumi, kas pārklāj plašu humanitāro un sociālo zinātņu spektru, atspoguļojas projektu pieteikumu atšķirīgajā tematikā un vidusposmā sasniegtajos rezultātos, starpdisciplināras metodoloģijas pielietojumā un jaunu zināšanu radīšanā, kas ilgtermiņā sniegs ieguldījumu Latvijas sabiedriskajā, politiskajā un kultūras telpā.

Starppārskats tiks papildināts ar informāciju par piecu projektu, kas vēl atrodas rezultātu nostiprināšanas stadijā, zinātniskās un sociāli ekonomiskās ietekmes izvērtējumu pēc šo projektu noslēguma.

Latvijas Zinātnes
padome

Pārskatu sagatavoja
Latvijas Zinātnes padome